

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MARTIN LASTHEIN

LASTHEINSLÆGTEN
TANDERUP

LOKALHISTORISK ARKIV
FOR EJBY KOMMUNE 1986

Timer - Dage - År.

Der skinner sol og sommer over barndomstiden, barndomshjemmet, barndomsegnen. Der ligger lys og varme over alle minder. Der ligger glans bredt ud over hvert hus, hver gård, hver mark, hver have, hver dal, hver busk og hvert træ, over alle mennesker, gamle og unge, store og små, velstillede og fattige, over de gamle krogede mænd og de gamle svagelige koner, hver rask og stærk og arbejdsvant mand og hver hyggebringende kone.

Der er idyl over åen, ved dens løb gennem enge. Der er idyl ved de fynske huse og haver, alt er så pynteligt og net. Sådan står der i erindringen Guldglans over barnsegnen, men især over barndomshjemmet og alt, hvad det indeholdt af mennesker: far, mor, bedstemor og søskende. Der står guldglans over årets højtider, hver med sit præg: Jul - Påske - Pinse. Juleaften med kirkegang - aldrig har lyset fra de små vinduer skinnet stærkere end netop juleaften, aldrig har kirkeklokkernes kimen lydt festligere, end når julen blev kimet ind. Hvor har man set et smukkere pyntet bord end juleaftensbordet. Det var som om alt service var blevet blankpoleret, som dugen var hvidere end hvidt. Hvor har der været mere andagtsfuld stilhed end efter at julesalmen var sunget, og far læste det særlige julestykke, som slægten havde læst år efter år i en lang række af år, ingen ved hvor længe. Hvilket måltid har smagt bedre end juleaftensmåltidet? Hvor var der hygge og stemning, vid og småsnak og glæde, kærlighed imellem denne lille flok af de nærmeste kære. Hvornår har pigerne og drengene sådan hjulpet hinanden med opvasken end på denne aften, hvor alle ville være gode og hjælpsomme mod alle. Hvor skal vi gå hen og finde mage til spændthed og forventning, der bredte sig de få minuttet, hvor var ventetiden lang, der gik, mens julelysene blev tændt. Har noget juletræ nogensinde skinnet stærkere og mere strålende end netop juletræet i vort hjem, da vi var små. Har barneøjne skinnet stærkere!

Bror Peter skrev i et brev d. 6.4.1952 bl.a. følgende:

Jeg mindes også hjemmet i Tanderup på denne dag (Palmesøndag), hvor pladsen blev revet, fejet og gjort rent allevegne. Flaget var hejst og konfirmanderne strømmede til. Der var forårsstemning over hjemmet i Tanderup Skole. Præsten som kommer. Far i diplomatfrakke og den høje kantede hat. Alt varslers højtide og alvor. Jo ældre man bliver, jo mere vender tanker og minder tilbage.

"Måske min klokke slår i dag sit sidste slag."

TANDERUP.

Det er Tanderup, der står i en sådan glans. Det Tanderup, som "Ærbødigst" i sin mindebog i vers beskriver set fra Præstegården. Her er det set med en lærersøns øjne.

Tanderup, dette lille vestfynske sogn på den store Ø Fyn. Sognet ligger som i en gryde, når man står og ser det fra en høj i de vestfynske alper. På en lille hævnning i grydens bund ligger Tanderup, langt fra købstaden Assens, langt fra bane, Gelsted station, langt fra alt, og dog verdens midtpunkt for de få mennesker, der boede der. Byen er lille, dengang i 1887: Kirken, skolen, præsteenkesædet og Rasmus Andersens hus, det var det hele.

Kirken har vel stået der i 6 - 700 år, en hvidkalket bygning med rødt tegltag - dansk!, med våbenhus mod syd og tårn mod vest, omgivet af kirkegården - de dødes have. Et gammelt kampestensdige mod øst dannede grænsen til skolepladsen. Der lå skolen, en kvadratisk bindingsværksbygning med stråtag, en lille forstue - skolegangen var bygget mod syd. Kakkellovnen stod midt i skolestuen på en flade af mursten imellem 4 jernstænger, der formodentlig hjalp til at bære skorstenen på loftet. Kakkellovnen var en gammel rund jernkakkellovn, rød af rust og gammel. Der blev fyret med tørv. Den blev pudset 3 gange om året til de to eksaminer, sidst i april og sidst i oktober og ved den årlige hovedrengøring i august, når der var blevet kalket. Den daglige rengøring blev foretaget af de ældste piger, der med nogle stive koste hvirvlede støvet rundt, inden de gik hjem. Der var brædegulv, slidt af de mange barnefødder, om vinteren i træsko, om sommeren i træsko eller bare fødder, man brugte kun sko ved eksamen og andre festlige lejligheder. Der var vinduer i alle 4 vægge.

Der stod i skolestuen: Et kateder med en stol på en forhøjning og 4 lange skoleborde med løse bænke uden rygstød - 2 til pigerne mod vest og 2 til drengene mod øst, ja og en halv bänk mere til ved drengenes borde "Dosmerbængi", (forklaring overflødig). Bordpladerne var skrå med en mængde ridser og streger, indridsede navne, dybe indskæringer med lommeknive osv.

Der var i regelen et halvt hundrede børn i hver klasse, 2 store klasser og 1 lille klasse.

De store klasser: 10 - 14 år.

Den lille klasse: 7 - 10 år.

Lærerboligen.

Lærerboligen lå et lille stykke fra skolen i længderetning nord - syd. Ladebygningerne var en vinkelbygning øst for stuehuset, så der mellem skolen, stuehuset og laden var en gårdsplads med en port mod nord. Vest for kirkegården lå og ligger lærerembedets jordlod, en bakket og sandet - sort sandmark på 5 tdr. land. Vest derfor enge ved Brendeaa, tilhørende en gårdmand i Hjorte. Haven, den store og den lille, med retning øst - vest med skråning mod åen, imellem haverne, 3-4 skp. land mark - det bedste stykke!

Præsteenkesædets mark lå nord for skolens, som nabo til haverne, bygningerne lå mod nordøst, et bindingsværkshus med 2 lejligheder og 2 små udhuse. I den vestlige og bedste lejlighed boede min bedstefar og bedstemoder pens. lærer Peter Lasthein og hustru Bolette Jensine Axelsen, da de flyttede fra lærerboligen i oktober 1887 til deres død.

Bedstefar (Peter Lasthein, født på Raungård, Jels den 16. november 1819, dimitteret fra Skaarup 1840, 15. juni 1840 - 1. maj 1842 hjælpelærer ved Øddisbramdrup skole. 1. maj 1842 - 26. sept. 1846 elementarlærer ved Skodborg skole. 13. oktober 1846 - 1. maj 1851 distriktsskolelærer i Anslet, Fjelstrup sogn. 1. maj 1851 - 1. januar 1855 distriktsskolelærer i Harritslev, Handed sogn ved Flensborg. 1. januar 1855 - 1. juni 1861 degn og skolelærer i Store-Vie, Flensborg Amt. 1. juni 1861 - 1. november skolelærer og kirkesanger i Tanderup.)

Han var gift 2 gange. Første gang med: Bolette Marie Fuglsang, født 15. august 1817, død i Tanderup den 7. september 1864.

De havde 3 børn: en datter Jørgine Nicoline Lasthein, født 14. februar 1848, død den 21. august 1915, gift med Bertel Hansen, Kvistgård, Kaslund. En datter Margrethe Marie Lasthein, født 29. september 1849, død 28. december 1891. Gift med lærer Rasmus Theodor Madsen født 9. juli 1853, død 17. oktober 1919.

En søn, dødfødt 7. oktober 1855.

Gift anden gang med Bolette Jensine Axelsen, født 16. marts 1826, død 12. marts 1894.

I den østlige lejlighed boede Lars Larsen (gamle Lars) og hustru Marie, hans svigermor Gertrud Marie Søsterdatter (Fritses) og 3 børn: Lars Peter (epileptiker), Karen Marie (hofteskade) og Anders.

Fra kirkeporten og legepladsen førte en indgrøftet vej i østlig retning, skolekrøget, derfra to veje mod Emtækær og Nakke, og en til Hjorte og Håre. Ved denne vej lå som nabo til skolen en lille trelænget ejendom, hvor ejeren: Hjulmand Rasmus Andersen med hustru Stine og 4 børn: Birthe Marie, Petrine, Anders Peter og Juliane boede. I gavlen var indrettet en mindre lejlighed til en indsidderfamilie.

Vi flyttede ind i skolen i de første dage i november 1887 fra Kaslund. Far overtog undervisningen den 3. november. Det var en stor lærerfamilie, der flyttede ind: Far, mor og 5 børn. Dora, Eskild, Peter, Martin og Jenny. Axel blev først født 1. juni 1888. Vi havde en voksen pige, der hjalp til i hus, have og mark, i lo og lade, med pasning af kreaturer, malkning osv. ----- Det var Tanderup.

En lille km. nordøst for det egentlige Tanderup lå præstegården i en 4-5 tdr. land stor have og skov.

Sådan var det Tanderup - de ydre rammer, der for mig kom til at indeholde alle de barndomsindtryk og minder som jeg nu opbevarer i mit inderste, glansfuldt og strålende - set med barneøjne - mere roligt vurderende set med mine gamle øjne - over 65 år efter den gang.

Tanderup er i det ydre blevet større, næsten alt er ombygget og fornyet, store bygninger med brugsforening og med sognegård og en halv snes nye huse er føjet til. Præsteenkesædet og Rasmus Andersens hus er helt forsvundet, et helt nyt hus er bygget i en stor frugthave på den tilhørende mark. Nye huse, nye mennesker, nye folk, nye skikke!

Den gamle lærerbolig blev hurtigt kasseret og erstattet med en ny grundmurstensbygning - gullige mursten med skiffertag opført i retning østvest med facade mod syd. Ud mod skolepladsen havde vi fra vest: en stor dagligstue, gang, soveværelse, ovnværelse og pigekammer mod syd. Fars stue, fars kontor, - senere bedstemoders stue - en mindre stue, køkken og spisekammer mod nord, bryggers med vaskekedel og bageovn mod øst og en kælder, og endelig et stort gæsteværelse på loftet imod vest.

Jeg husker byggeriet af denne nye lærerbolig, vi drenge var selvfølgelig med i det hele, ville gerne op på stilladset, jeg husker, at Peter kravlede helt op til rygningen, da der var lægtet, jeg stod nede på pladsen og beundrede ham, at han turde!

Jeg husker, da det gamle stuehus blev revet ned, at halmen fra taget var lagt i en bunke, at vi drenge med fars tilladelse boltrede os i dette halm, men bedstefar, som boede ovre i enkesædet har stået og set det, og han kom og jagede os væk. Jeg kan endnu se for mig, hvor vred den gamle mand var over, at vi uvorne drenge stormede den gamle halmstak. Jeg kan også se for mig, da murerne væltede de gamle skorstene i det gamle stuehus. Et andet minde om Peter, en del år senere: Murerne var ved at reparere den gamle skorsten på den gamle skole. Vi så selvfølgelig til, men Peter havde lyst til at komme til vejrs, han op ad stigen helt op til skorstenen, og da han ville gå om til mureren på den anden side, tog han i de øverste sten i skorstenen, men en sten rev sig løs og Peter gled ned af taget med hovedet nedad. Han faldt ned på jorden. Vi skreg, da vi troede, at han var død, men han havde ikke slået sig så slemt. Han blev båret ind og lagt i seng, men var snart klar igen. Måske stammer fra den luftrejse, en nervøs nikken med hovedet, han havde i mange år. Den har nu for mange år siden fortaget sig.

Vi var selvfølgelig alle glade for det nye hjem, mor vel ikke mindst, selv om hun i de få år, hun levede, var meget svag, hun døde fra os mellem jul og nytår den 28. december 1891, kun 42 år gammel, efter 9 måneders langt og strengt sygeleje. Her kan jeg fortælle, at vi børn 3. juledag var til juletræsfest hos dyrlæge Schaldemose, Brendeløkke, hvor vi selvfølgelig morede os stort. Vi blev hentet tidlig hjem, og da vi kom, var mor meget syg, men vi var alle inde, og da sagde hun os det sidste farvel!

Vi kom i seng i stuen ved siden af og sov sødeligt. Om morgenen blev vi vækket af pigen, som hjalp os i tøjet under dybeste stilhed. Der var ro i soveværelset, og vi mente, at så måtte mor have det godt. Hun havde under sidste del af sin sygdom haft mange svære smerter og klaget sig, men nu var der ro!

Vi skulle gå over til bedstemoder. Bedstefader var død 16. januar 1890. Her lå far på en Chaiselong og tog os en for en ind til sig og fortalte, at moder var død. Hun begravedes på Tanderup Kirkegård den 4. januar under meget stor deltagelse. Der stod vi alle ved hendes åbne grav, og far kunne trods hans store sorg og bevægelse - bringe hende sin hjertes inderlige tak for hendes kærlighed og deres samliv. Aldrig har for mig, Tanderup kirkes klokker, ringet med mere sorgfuld stemme og klang.

Livet måtte gå videre. I den første tid havde vi faster Stine fra Klingstrup Løkker til at hjælpe os, og senere flyttede bedstemoder (farmor) til os og overtog husets førelse sammen med en ældre dygtig pige, Stine.

Den 25. maj 1893 giftede far sig igen med Christine Sophie Frederikke Axelsen (født i Ribe den 26. juli 1849.) Tante Jane kaldte vi hende før, nu mor. Det kneb nok mest for min søster Dora at bruge det navn, da hun på det tidspunkt var en pige på 13 år. Hun følte eller mente at føle, at vi havde fået en stedmor, men en mere ædel og omsorgsfuld kvinde, der helt ofrede sig den store opgave, hun havde påtaget sig, kan ikke tænkes, og i mange, mange år følte vi alle, at hun var en virkelig mor for os, og vi havde allesammen den lykke at kunne vise hende det og kunne takke hende for alt, hvad hun havde været for os. Ved hendes kiste bragte jeg hende en tak fra hendes børn.

FAR

Rasmus Theodor Madsen af Skaarup, født i Odense den 9. juli 1853, konfirmeret i Skaarup kirke den 19. april 1868, dimitterer fra skaarup Seminarium den 28. juni 1873 med "meget duelig". Han var derefter i halvandet år hjælpelærer hos degnen Hans Ågård i Stenstrup ved Svendborg. Den 29. december 1874 kaldet til andenlærer i Græsted skole ved Frederiksborg. Den 25. januar 1876 andenlærer ved Husby skole ved Assens, og kirkesanger ved Husby Kirke og Wedellsborg kapel.

Den 3. december 1878 forflyttedes R.T. Madsen til Kaslund skole i Barløse sogn, men tiltrådte dog først denne plads fra nytår 1879. Den 2. januar rejste han til Kaslund, den 4. januar blev skolen indviet. Søndag indsattes han i Barløse kirke, og mandag den 6. januar begyndte han skolen.

1887 den 5. september blev R.T. Madsen kaldt til skolelærer og kirkesanger i Tanderup, flyttede dertil den 29. oktober, og begyndte undervisningen den 3. november og indsattes i Tanderup kirke søndag den 6. november af Pastor Stabell. Han var i 12 år formand for Tanderup sogneråd. Han blev den 20. april 1913 udnævnt til dannebrogsmænd. Han døde den 17. oktober 1919.

Far var en lille selvsikker mand, viljestærk energisk, dygtig og flittig, opfarende hidsig, men et øjeblik efter var han ked af sin ubeherskethed. Overfor os børn ret kølig, men bestemt. Inderst inde

holdt han af hver af os, men han havde ikke let ved at vise det. Han ødslede ikke med kærtegn og blev af mange opfattet som en hård og streng mand.

Han havde en stærkt udviklet ordenssans, en glimrende hukommelse. Han vidste, hvor han havde sine sager. Han forlangte meget af sig selv og kunne ikke lide nogen art af sløseri, reel i pengesager, kontant betaler.

Han sendte os tit i ærinder til folk i sognet - der fandtes ikke telefon - ikke cykler -. To af os fulgtes i regelen ad, og vi fik klar besked om det, vi skulle sige og gøre. Et budskab skulle altid begynde med: Jeg (vi) skulle hilse fra lærer Madsen i Tanderup. Vi skulle være høflige, give klare svar på, hvad vi blev spurgt om, højt og tydeligt. Vi skulle ikke være bange for at stryge topsejlet.

Han kunne ikke fordrage, at en dreng stod med huen på, når han talte med en voksen. Form og tiltale til folk ændrede vi af os selv, når vi var i ærinde hos folk, vi kendte godt, så kunne vi ikke få os selv til at sige: De, men brugte det mellem landboere almindelige anvendte: du.

Folk var alle - uden undtagelse - venlige mod Madsens drenge. Vi gik på vore ben i træsko, blankpudsede og velhovede.

I skolen var far ivrig, der skulle bestilles noget.

Det har i de første halve snes år været et strengt arbejde med de store klasser - ca. 100 børn ialt, altså ca. 50 børn i hver klasse.

Vi begyndte dagen præcis med morgensang. Far havde en klar kraftig stemme, og han brugte den. Vi stod op ved bordene under sangen, og et barn bad en morgenbøn, - enkelte: fadervor.

Så tog vi fat på religionen. Han katekiserede over et eller andet stykke i Balslevs lærebog. Der var han undertiden noget uforstående med hensyn til børnenes svar. Han forlangte et korrekt svar, netop det svar, som han i tankerne synes passede bedst, og da kunne bølgerne gå højt, når vi ikke kunne finde det rigtige. Vi prøvede forskelligt, som vi synes kunne passe, og han kunne sige: ja, det er ikke forkert, men det er ikke helt rigtigt. Det var som pigerne havde en bedre indføling med dette end drengene.

Et eksempel: Da jeg var 14 år sad øverst i ældste klasse, havde far talt om gerninger. Det var gået forbi mig, eller jeg havde ikke opfattet udtrykket: gerninger. Så stiller han spørgsmålet: Hvad er det at gøre Guds vilje? og det svar, han ønskede, var: en gerning. Jeg gav forskellige svar, som i og for sig var rigtige og kunne bruges, men - det var ikke det helt rigtige. Der faldt knubs og stærke ord - gråd og tænders gnidsel, men stadig ikke det rigtige. Der var dyb ro og forskræmthed hos hele den øvrige flok. Om sider er far vel blevet træt og går et slag ned i klassen. Da hvisker den øverste pige - Mette Marie: en gerning. Jeg gantog det højt. Far sagde: Ja, det kunne du have sagt for længe siden, nu må I holde frikvarter. Jeg har aldrig været bitter eller vred på far for dette, for selv om der ikke blev talt direkte om sagen, følte jeg, at far trods alt holdt så meget af mig, at det kærlighedsbånd kunne ikke og måtte ikke rives over.

Da jeg nogle dage senere, sammen med far var til sommermarked i Assens, købte far et nyt ur til mig hos urmager Jørgensen og det fulgte mig - til jeg i 1940 fik et guldur foræret af skolekredsen i Jordløse ved mit 25 års jubilæum. Mit første ur var mig et minde om min fars stærke vilje, men også om hans store kærlighed til mig.

Efter frikvarteret gik vi over til regning, og dette var noget der var fynd og klem i. Børnene i Tanderup skole var dygtige til regning, vi kunne vore tabeller og regneregler. Vi skrev på tavle med griffel, der tit kunne skribe uhyggeligt. Vi skulle hver skoledag have en tavleside fuld af regning, og den anden et vers eller noget dansk.

Tavlerne skulle være vasket rene, og det hele skulle skrives med god orden og en smuk skrift. Udviskninger måtte ikke kunne ses. Det var forbavsende, hvor især pigerne kunne gøre dette med en sirlig skrift og hvor umådelig mange stykker de kunne få indciferet på en tavleside.

Sangtimerne var fuldtone af friske barnestemmer, iblandet med brummen af de absolut umusikalske, men alle sang med, og vi fik lært en masse melodier. Far havde en klar stemme, og børnene fulgte ham, når han sang for, eller når han brugte violinen. I middagsstunden og i frikvarteret legede børnene af hjertens lyst under megen skrål og skrig og larm, drengene for sig og pigerne for sig. Ved eksamen legede drenge og piger sammen: kædetag. Lidt før middag kom en gammel kone Ingeborg fra Emtekær bærende med to store kurve på armen fra Nakke bageri, fyldt med blødt brød (wienerbrød), store kringler, kaffestænger, bismarckklumper og sukkerstænger til forhandling blandt børnene til priser fra 5 øre til 1 øre. Det var dagens højdepunkt, når vi alle stormede hen for af få del i disse herligheder. Enkelte havde måske 50 øre med, nogle 25 øre med, og en del 10 øre med, men alle pengene skulle helst omsættes, uhm!

Dansk blev dyrket med stor flid og dygtighed, og børnene var dygtige til læsning, analyse og retskrivning. Så var der historie og Geografi - kongerække og årstal skulle kunnes, ligeledes geografiske navne og en del remser: forholdsord, biord og bindeord osv. skoledagen var lang. Om vinteren til klokken 4. Det var opslidende, men far magtede det, og han blev anset for uhyre samvittighedsfuld.

Før, og ind imellem og efter skoletid skulle kreaturerne passes. Da vi blev store nok, måtte vi tre drenge tage vor part af dette arbejde: muge, fodre, vande, give kraftfoder, roer, hø og halm om vinteren, trække kørerne ud i marken, flytte dem og trække dem ind om sommeren.

Fars dag var ikke forbi, når det blev mørkt. Om vinteren holdt han aftenskole og havde et sangkor - mandekor - eller han sad med mejeriregnskab og i 12 år med sognerådsarbejde. Vi måtte hjælpe til med skrivearbejde, valglister, udregne skummetmælk og lignende. Han havde en masse ekstraarbejde. Mange kom til ham og bad

ham hjælpe dem med affattelse af ansøgninger, klager, retssager, skrive skatteschema o. lign. han var deres juridiske konsulent, uden egentlig betaling, men vort hjem blev på mange måder betænkt med naturalier: Gæs, ænder, slagtemad og hvad man ellers kunne finde på: en halv kalv, pølser, et stykke lammekød, kyllinger og mere.

Far var kirkesanger og organist. I mange år havde vi i kirken et gammelt harmonium, der hvæste, skreg og klagede sig med toner som en lirekasse. Det var en kunst at spille på det. Man skulle selv træde bælgen, den ene pedal skulle trædes helt i bund, og fødderne holdes stille hele tiden. Den anden fod skulle i hurtig takt betjene blæsebælgen. Far skulle foruden dette læse noder, se efter i salmebogen og synge for. Der var god sang i Tanderup kirke, folk var flinke til at synge med. Til hvervet som kirkesanger hørte også kirkens rengøring, den daglige ringning med kirkeklokken hørte også til, både morgen og aften ringe solen op og ned, sammenringning om søndagen ved gudstjenestens begyndelse og kimning på årets højtider. Afvaskning af alterbægeret og holde messekjortlen vasket og strøget. Salmenumrene skulle hentes hos præsten og skrives med kridt på tavlerne, sørge for varmt vand ved dåb, tænde og slukke alterlysene og holde de brede gange på kirkegården pænt skuffet og revet, det er ikke så lidt, når det bliver skrevet op.

MADSEN OG MADAMMEN.

Far og mor tog del i sognets liv i sorg og glæde - i medgang og modgang. Madsen og madammen var velsete gæster i hvert hjem, var inviteret med til barselgilder, konfirmationsballer, bryllupper, sølvbryllupper, guldbryllupper, slågilder og begravelser. Far tog lidt ledelsen ved sådanne fester. Han sang for - tit havde han selv forfattet en sang til lejligheden - holdt en af sine klare og af folk stærkt yndede taler. Ved de glædelige fester dansede han og sang af hjertens lyst den ene sang efter den anden ved punchbovlen, eller hvad servering, der nu blev budt. Han gik ofte ud til gamle og svage, syge stakler. Han talte med dem som ven med ven - og de holdt af ham.

Mor var lige så velset og vellidt som far, men hun var en anden type. Hun var statelig, en dame, der var opdraget i byen, men hun havde en sjælden evne til at tale med alle og være venlig mod alle, mod fattige og betlere, mod alle, som gik køkkenvejen og mod alle, som gik af hoveddøren. Hun havde altid en hjælp at yde dem, og der vankede altid en kop kaffe - rigtig kaffe ikke opkog, men kogende vand skænket på bønner.

Mor var mild og omsorgsfuld over for os børn. Vi gik til hende med vore småsorgen og småglæder. Hun var altid rede til at hjælpe os og pleje os. Jeg tumlede rundt og faldt tit og slog mig, især min næse gik det ud over. De tunge kluntede træsko, vi gik i, var tit skyld i, at jeg faldt bardus på næsen og slog den til blods, men hun hjalp mig altid kærligt.

Hun plejede os med omhu, når vi var syge. Jeg var stærkt angrebet af skoldkopper, sårene vædskede og til sidst skallede det hele af. Eller da jeg som 12 årig kom hjem fra Jeppe Ejlersen med et fælt hul på næsen, fremkaldt af hagen af en hestesko, som kraftigt blev slået ud af en af hestene, der trak hesteomgangen, og som jeg havde givet rap med en kæp, da der fra loen blev råbt, at det skulle gå hurtigere. Mor plejede mig på det bedste. Senere som større og voksne gik vi altid til mor, når et eller andet skulle forebringes far, da var hun en god mellemmand.

Hvor var der rent og hyggeligt hjemme, der var trygt at være. Vi blev opdraget i nøjsomhed både i kød og klæder. Det var tarvelig, men sund og særdeles veltillavet mad, vi fik. Meget grød, kartofler og rugbrød hørte til den daglige kost. Om middagen spiste vi inde i den lille stue. Da vi engang var færdige med at spise, stod et helt topfyldt fad velpillede og sunde kartofler tilbage. Da sagde far, det kan vi ikke være bekendt. Så tog vi fat, hver tog sin part. Vi fik tildelt hver sit. 6-7 kartofler, og de blev spist med god appetit!

Far fortalte - om det var selvoplevet eller fra anden side, at en lærer talte med børnene om bøn, og kom ind på spørgsmålet bordbøn, og spurgte en dreng ud om bøn. Han vidste ikke noget, hvorefter læreren sagde: Ja, men hvad siger din far, når I sidder ved bordet og skal til at spise? Drengen: Kil nu på drenge! Far kunne den dag sige det samme til os!

Da vi slagtede gris fik vi meget flæsk. Grød og flæsk og kartofler var ikke en stående ret, så dog en tilbagevendende middagsret. Byggryn hentede vi drenge på Brænde Mølle, ombyttet med byg. Vi fik altid grød til aften, nykogt grød eller mælk og grød. Morgen, frokost og aftensmad spiste vi børn ved det lille bord i køkkenet, der kunne sidde fire, far og mor spiste disse måltider ved bordet i spisekammeret. Det handte, at vi kunne spise mere end grøden. Så måtte vi bede om et stykke mad, det var rygbrødsfedtebrød. Peter var især en storspiser. Det er han den dag i dag. Peter kunne tit spise mere, men han holdt ikke af at bede om mere. Han havde den mening, at jeg kunne bedre få det. Så måtte jeg til det, men det var til ham. Mor spiste selv meget flæsk, det måtte godt være fedt flæsk, og kaffe var hendes yndlingsdrik - god stærk kaffe. Det er også hendes svigerdatters yndlingsdrik!

En tid bagte vi selv brød i den store ovn, senere fik vi rugbrød fra Nakke Bageri. Far leverede selv rug for brød. Ved landbrugets hjælp var vi med mange ting selvforsynende. Sikken travlhed på vaskedage og slagtedage - og forberedelserne til julehøjtiden var mange og lange. Alt skulle være i den skønneste orden. Mor bagte selv franskbrød og kager, og det var altid velsmagende. Far lavede selv skosvarte - sod fra skorstenen rørt op i øl. Pigen pudsede alle vore træsko - en lang række: fars, mors, bedstemoders, pigens og vi 6 børns, og de stod i fin orden.

Der kom en slagtervogn fra Barløse, fiskevogn forspændt en stor kraftig hund fra Gelsted. Smedekonen fra Hjorte hentede vore æg. Hun havde også en hund til hjælp. Kolonialvarer fik vi fra købmand H.P. Bruun i Assens. Søren Smed fra Emtekær kørte en fragttur en gang ugentlig til Assens. Mælken leverede vi til andelsmejeriet Fælleslykke. Vi transporterede mælkespandene på en lille mælkevogn, den var solidt lavet, næsten kun af jern hos smeden i Håre. Hen til skoleskrøget og hentede den der igen, når mælkekusken kom tilbage fra mejeriet. Ost købte vi på mejeriet - en hel ost ad gangen. Den blev lagt i strandsand på et mærkeligt sted, ingen fremmede vidste det. Det var i en sandkrog i kirkens våbenhus bag trappen op til loftet, så kunne den sidste del af osten blive dejlig gammel - så den omtrent kunne gå selv. Æbler, pærer, blommer, moreller, al slags bærfrugt, alle slags urter, jordbær, agurker og asparges hentede vi ind fra haven. Sommerpærer, Louise Bonne har aldrig smagt så godt, som dem fra Tanderup skoles have.

BEDSTEMODER.

Fars forældre: Mads Andersen, født i Vester Skerninge 12.5.1824, død i Klingstrup Løkker 15.12.1884. Søn af Anders Pedersen, Vejstrup og Karen Kirstine Jensdatter, værende nede hos hendes far Hans Skræder i Vester Skerninge. Ægteviiede i Stenstrup kirke af Provst Rasmussen 21.4. 1860 til: Anne Dorthea Hansen, født i Sct. Nicolaj sogn, Svendborg 24.9. 1827, død i Tanderup skole 10.7. 1907. Datter af Hans Jacob Hansen og Juliane Hansen.

Bedstemoder - farmor - var hos os fra 1892 til sin død i 1907. Hun var en lille trivelig kone, elskelig af væsen. Vi kom altid godt ud af det med bedstemoder. Vi tilbragte megen tid sammen med hende - især vinteraftener, når far og mor ikke var hjemme, og de var altid ude. Så sad vi omkring bordet i den lille stue. Hun beskæftiget med at strikke eller stoppe strømper, og der var mange par at holde i orden. Vi gik altid med gode, varme hjemmestrikkede i reglen grå uldstrømper, sommer og vinter. Far kunne ikke lide at se os i bare fødder, selv på de varmeste sommerdage, det var vist under vor værdighed!

Drengenes tøj blev syet af skræder Jens Hansen i Håre, godt solidt tøj, lavet i Faurskov Mølle, det var ulden, som tøjet blev lavet af, der blev lavet i Faurskov Mølle. Vi bar ulden derud i en pose - vi holdt får. Det var i reglen syet rigeligt - det var vanskeligt at afgøre, om vore bukser var lange bukser, der var blevet for korte, eller korte bukser, der var blevet for lange. Tøjet var gjort til at vokse i.

Fodtøj gik i arv fra de store til de små. Jeg fik vistnok mine første nye sko, syet til mig selv, da jeg skulle konfirmeres. Det var skomageren i Husby, der syede og forsålede vort fodtøj, og så måtte vi afsted til Husby ad en sti, der gik forbi Eskelund og Dunsrose. Det var en lang vej, men vi var flere om det,

og vejen var aldrig for lang. Vi havde kun en slags befordring til vore mange ture - Apostlænes heste. Træskoene blev lavet af Lars Traskomand i Hjorte, men gamle Niels Emanuel i Håre satte nye hove under, indtil vi blev så store, at vi kunne ordne det i huggehuset, hvor vi havde en del værktøj foruden river, skov og spade - alt på sin plads. I huggehuset stod en gammel smitteskammel, der har vi tilbragt mange timer med at snitte: river, tøjrstager o.lign. En spånkniv, sav, økse, kniv fik vi lært at bruge, men vi havde ingen høvl. Vi lavede piske, tømmer og andet legetøj og blomsterpinde til mor. Hver af os havde en kniv. Den hvidskaftede svanekniv var alle drenges ønskedrøm dengang - en klodset kniv til en lille barnehånd, men alligevel.

Flitsbuer med pile af tagrør, hyldebøsser, senere gummibøsser og fløjter i alle størrelser.

Bedstemoder sad med sit håndarbejde, og vi lærte alle at stoppe et par strømper, at sy en knap i og at strikke og at hække. Drengene drev det ikke så vidt i disse færdigheder, men vi tog ikke helt forkert på et par strikkepinde, en hæklenål eller en stoppenål. Dora og Jenny drev det selvfølgelig til mere.

Vi lærte vore lektier, regnede og skrev, læste eller legede, vi spillede også kort: sidste stik, en kæreste. Da kunne bølgerne godt sættes lidt op. Jeg synes aldrig, at det udartede sig til slagsmål. Bedstemoder kunne godt dæmpe de oprørte bølger. Hun talte nærmest sydfynsk dialekt, det var ikke så lidt forskelligt fra det vestfynske. Hun sagde: in'spaní vaní - vi: in'spán í vån. Det skete, at hun tog sig et lille blund i sin stol, det ville hun i reglen ikke være ved, men når hun sad i sine egne tanker, skød hun underlæben lidt frem - lavede skuffe. Hun havde sine særlige venner, især væver Lars Clausens enke, Trine Clausen i Emtekar. Hun havde vaskeri, fransk vask og strygning, og der bragte og hentede vi fars kravetøj. Far brugte altid nogle lave opstående flipper, dertil et ca. 1 cm. bredt sort silkeslips, som mor syede til ham af et stykke silketøj, og som han selv bandt i en dobbelt sløjfe.

Brænde købte far på auktioner i skovene, en af hans venner gjorde indkøbet. Tit var det granstænger og også en del bøgebrænde. Han fik af enkelte gårdmænd leveret et læs risbrænde i stedet for tørv.

Fem - seks gårdmænd hentede brændet hjem, og om aftenen havde vi skovgilde. Vi havde gerne 2-3 fint opsatte runde brændestakke for enden af laden, ud for svinestalden og foran køkkendøren. Risbrænde blev øksehugget og sat i stak bag et risgærde ved de store elme ved indgangen til enkesædet. Brændet blev savet med håndsav, vi og nogle skoledrengene kløvede med små økser.

Tørv blev i løbet af sommeren leveret af gårdmændene, som selv havde mose. Gårdmændene plejede at komme om formiddagen. Så styrtede en flok drenge ud fra skolen og hjalp til med at bære tørvet ind i tørvekurve og stablet pænt i tørvehuset. Mens der blev læsset af var manden inde og få en kop kaffe og en cigar.

FASTELAVN.

En af de store dage var fastelavns mandag. Da blev der leveret Fourage. Hver mand kom kørende med et knippe rughalm, et knippe bygghalm, et knippe havrehalm og et knippe hø. Det blev med en fork stukket op i lugen i gavlen, hvor vi tog fra og fik det bokset ud på loftet over tørvehuset.

Mændene var inde og få smørrebrød og kaffe, måske med en snaps eller to. Spiritus var almindeligt den gang og kostede ikke meget. Brandevin og rom havde vi på store lerdunke.

Hans Jørgensen og Jørgen Hansen i Haare var vore pløjemænd. De kørte gødning ud, pløjede, harvede og såede, om foråret vårsæd, om efteråret vintersæd.

Der var ikke så lidt forskel på de to mænds måde at arbejde på. Hans Jørgensen var hurtig, ivrig, havde yngre heste, der nok måtte gå frem.

Jørgen Hansen var mere rolig, langsom, med et par ældre heste der var tunge, der iblandt en broget. De var længe om at komme i gang og komme rundt ved overvendingen. Høm plejede jeg at hjælpe. De kørte ikke kornet ind for os. Rugen fik vi i reglen høstet først, og tit kørte vi den selv ind på den ret store trækvogn, der vist havde været bedstefars i Klingstrup Løkker. Det var et hårdt træk op ad bakken mellem haven og kirkegården. Vårkornet blev i reglen kørt ind af Niels Nielsen i Haare. De var selv tidligt færdig, og når vi så det, blev vi sendt af sted for, at bede dem om at køre korn. Vi fik aldrig nej.

NABOER.

Arbejdsmand Lars Larsen og Marie boede i Enkesædet, gamle Laus og Marie var vore hjælpere. Han slog gødningen på og spredte den, og gravede når vi lagde kartofler, og når vi tog dem op, satte dem i kule, trak roer op og trak dem hjem og nedkulede dem inde på Enkesædets jord ved de store elmetræer, gravede have og ringede med den store klokke, når der om søndagen skulle ringes sammen. Han savede brænde og stillede det op. Han tærskede også kornet med Plejl.

Han fik kosten, og spiste i køkkenet, fik hver dag en flaske brandevin. Flasken var fuld om morgenen og tom om aftenen, men Laus blev sjældent fuld. Når vi var alene hjemme, fik han ofte en ekstra kaffepunch, inden han gik hjem, så var han glad.

Når han ikke var hos os, var han hos gårdejer Anders Andersen i Nakke. Det var en lang vej at gå, morgen og aften, med en hel dags ikke af det letteste arbejde. Dagslønnen var 1 krone.

Gamle Laus var en godsindet og venlig mand, med et godt humør. Han var vor ven.

Juleaften efter at vi havde set træet, hentede vi vore naboer, Lars Larsen og Rasmus Andersens. Jeg glemmer aldrig, da Lars første gang så et juletræ. Da blinkede der glædestårer i hans gamle øjne.

Lærer Madsen med sine børn
og sin anden kone.

Lærer i Tanderup Peter Lasthein
Svigerfar til lærer Madsen

Lærer Madsen

Lærer Madsen's første kone

Vi gik alle om juletræet og sang julesalmer. Bagefter fik vi godter og senere kaffe.

Marie hjalp os tit ved vask og slagtning og meget andet. Hun var en lille glad og tilfreds kone. Hun havde en del gravsteder at passe på kirkegården. Hendes mor gamle Gertrud Marie Sørens-datter boede hos dem og passede de to mindste, Karen Marie og Anders. Om sommeren gik hun med de to ned til en ask, som stod ved stien ned mod møllen. Spurgte vi hende, hvad hun hed, sagde hun: Kristen Gertrud Marie Sørens-datter. Hun mente dermed, at hun var kristen. Spurgte vi om hendes alder, sagde hun: Jeg er født i 1811, så kan I selv regne det ud.

Den ældste søn fik i en alder af 12-13 år, af og til anfald i skolen, det var epilepsi. Han fik kramper, gav nogle uhyggelige lyde fra sig, rystede over hele kroppen og sank sammen. Han blev lagt på en bænk til anfaldet gik over, og derefter fulgte et par store drenge ham hjem, og han kom i seng i slagbænken, som stod i stuen. Næste dag var han kvik igen. De første gange blev især pigerne slømt forskrækket, men senere vænnede man sig til det. Der blev selvfølgelig prøvet forskellige helbredelsesmetoder, bl. a. voltakors, men det hjalp ikke. Lars Peter var en kraftig dreng. Efter konfirmationen blev han hjemme. Han sad for enden af bordet, apatisk uden at foretage sig noget. Han døde i en ung alder. En gang jeg kom derind, da jeg var i Rugegården, sagde han: Skal du til Holmfest i morgen, så kan vi jo købe en bajer og dele den, så bliver den ikke så dyr.

Stine Ras, som vi kaldte hende, kom om ikke hver dag, så dog tit, og spurgte mor om noget hun gerne ville låne. Hun havde en sjov pibende stemme og sagde: je ræner lie mæ de same, og så blev hun stående der i døren og snakkede længe alligevel. Om hende digtede Axel, da han ikke var ret gammel: Stine Ras, med sin kras, hun sidder på myndi og gør las. Det var udenomsvarerker ved Tanderup skole.

Vi havde et stort morgenarbejde om søndagen. Foruden at gøre rent i stalden og fodre, skulle vi ringe første og anden gang og ringe sammen til gudstjenesten, der næsten altid var klokken ti. Desuden skulle den store legeplads rives og rendestenene fejes. Haven fik som regel sin omgang om lørdagen. Pladsen blev også revet til bryllup og begravelse, til fars fødselsdag og lignende begivenheder. Hele linien langs hækken ved haven blev skuffet og revet flere gange i løbet af sommeren. Vi klippede selv de lange tjørnehække på begge sider langs haven. Den første gang var i reglen i sommerferien, det arbejde var vi ikke så glade for.

Så er der engene og åen. Når engene var slået og høet kørt bort, havde vi efterfræsningen. Der var dejligt at tumle sig i den bløde engbund. Vi badede i åen, mens vi var mindre i Hans Jensens eng. Far gav os hver en baglæns dukkert, de første gange under megen vræl og gråd. Senere kunne vi alene.

Ovre på den anden side var: helvede! Da vi blev større, badede vi præstens Hyl, hvor også de hårde karle kom om middagen og fik sig en dukkert. Vi gik også undertiden om sommeren til Emtækær og badede. Langt senere da vi havde fået cykler, tog vi om sommeren sammen med far til Wedøllsborg og badede i stranden ved Rørdam (skovriderboligen). Der var festlige dage.

FARS FØDSELSDAG.

En af årets begivenheder var fars fødselsdag, den 9. juli. Da var det, så vidt jeg husker altid fint sommervejr. Forberedelserne var mange og store. Haven skulle være ren og nyrevet, græsset slået med le. Vi kendte ikke en græsslåmaskine. Pladsen revet og lo og lade i orden. Flaget til tops fra morgenstunden, og inde havde alle kvindehænder travlt. Gæsterne kom ved tretiden til kaffe. Kaslunderne, onkel, moster, Bolette og hendes fir børn, Brahesholmerne, onkel Friese, faster Kirsten, tit en barnefrøken og 3-4 børn. Præsten, Jeppe Ejlertsens, lærer Korchs, Barløse herren, fruene og datteren Susanne, lærer Jensens, Husby, Ruemandens, Thomas Hansens Håre, Klaus Peders, Emtækær, mejeristens kone og hans søster, senere Rasmussen og frue. Have og mark blev eftersat, kirken også. Det var tradition, at herrerne den dag ude på pladsen spillede klink. De kastede 2-kroner i en eller anden spand. Det var morsomt at se, hvordan de forskellige kastede, nogle tog meget nøjagtigt sigte, andre tog ganske skødeløst på det. Bertel kunne godt finde på at kaste alle 2-kroner, en halv snes stykker på en gang. De morede sig kosteligt, gav hinanden gode råd med hensyn til kastet. De fik 2 øre for hver 2-krone, der kom i spanden. Lærer Korch sigtede et par gange, før han kastede. Vi samlede pengene op til dem og fulgte interesseret deres spil. Vi fik næsten altid kyllingsteg, nye kartofler og jordbær eller rødgrød med fløde. Lærer Jensen Husby, fortalte morsomme historier, tit oplevelser fra skolestuen, og han morede sig selv mindst lige så meget som de andre. Bertel Hansens heste kunne være i skolens stald. Onkel Trieses heste, et par 12 kvarters høje løbere, kom hen til Jeppe Ejlertsens. Da jeg var ved landbruget, fik jeg lov til alene at køre dem derhen.

Bedstemoders fødselsdag den 24. juli og mors den 26. juli forløb stiltfærdig. Til mors fødselsdag den 26. juli havde vi dog de nærmeste venner, men måske kun til aftenkaffe. Vi børns fødselsdage blev fejret med chokolade, vi fik også gaver, i reglen praktiske ting, nyttige brugsgenstande så som beklædningsgenstande.

Ved vore konfirmationer blev der også festet. Kaslunderne var vist nok sikre gæster, præstens, Jeppe Ejlertsens og enkelte andre, f.eks. lærer Jensens Husby. Jensen kunne undertiden komme af sig selv, uden at være inviteret. Ham var vi altid glade ved, han havde et lunt blink i øjet og kunne fortælle anekdoter. Da førstelærerembedet i Husby blev ledigt først i 80-erne, var far ansøger sammen med Jensen, denne fik embedet. Han var svigersøn til Niels Andersen, Husby. Trods denne forbigåelse blev far og Jensen de bedste venner. Det var de i alle de mange år, de var nabolærere.

Vi drenge tog mange ture sammen. Vi gik til Assens for at købe sparemærker og skrivebøger, penne, blyanter o.lign. Vi var alle tre ret ivrige rygere. Engang vi skulle af sted alle tre, havde Eskil og Peter sørget godt for pibe og tobak og jeg ved ikke hvad.

De to ældste skulle bære penge, sparekassebøger og bestillings-seddel, jeg skulle blot gøre dem følgeskab. Far undersøgte altid vore lommer og stoppede selv de forskellige ting i hver sin lomme. Eskil og Peter havde ikke noget mistænkeligt. Jeg havde de ikke helt tilladelige sager og det blev opdaget og rimeligvis konfiskeret. Jeg fik en ordentlig skylle, da vi var kommen på vej, for min klodsethed. En pibespids havde røbet mig. Jeg var forresten nærmest uskyldig, da jeg ikke ret godt kunne tåle at ryge. Vi drog af sted, 1½ mil til Assens. Vi havde sikkert smørrebrød med, som vi spiste hos bager Borella i Østergade, og så havde vi penge med til at købe kaffe og wienerbrød for. Jeg kan ikke huske, at vejen faldt os lang, men vi var sikkert nok noget trætte, da vi kom hjem, og ømme fødder havde vi også. En anden gang havde vi begyndt at skrå. Vi lærte disse ting henne hos Jeppe Ejlertsens karle, måske var forkarlen Niels Christian Pedersen vores læremester. Ham holdt vi ellers meget af. Vi havde på en tur til Emtekær fået fat i lo smalskrå, og så gik det løs. Jeg skulle også prøve, det smagte forfærdeligt, men jeg lod mig ikke gå på. Jeg spyttede kraftigt, men da vi kom hjem, blev jeg dårlig med voldsomme opkastninger. Far og mor var formodentlig ikke hjemme, det har nok været bedstemoder, der ordnede det for mig, og hun har nok fået ren besked om årsagen til mit ildebefindende.

De festligste ture, vi havde, var eksamensturene til Kaslund. Når eksamen var ovre, så gik vi, det var en regel.

Det længste stykke var turen fra Tanderup gennem Hjorte forbi Toftenhøj, sognets fattighus, og over store banker til Hjerup. Der løb en bæk under vejen mellem bakkerne. Der troede vi boede en trolde, men da det var højlys dag, så turde vi stå der og kalde trolde frem. Det var spændende, men han har aldrig vist sig.

På den anden side af Hjerup kom vi til Jarlbjerggyden, så var vi over halvvejen. Og var vi gennem den, nåede vi Pinds Ende, så var der ikke så langt igen.

Der var mils vej at gå, men det kunne vi nok klare. Vi plejede at hvile nogle gange undervejs. Det største tog vi, når vi var i begyndelsen af Jarlbjerggyden. Vi havde nok et par stykker smørrebrød, som vi kunne fortære her. Det kunne ske, at vi gik ind i et hus for at bede om lidt vand at drikke, men i almindelighed plejede vi ikke at gøre folk ulejlighed.

Lærer R.T. Madsen og hustru Margrethe Marie Hansine Lasthein havde 7 børn:

1. Dora Bolette Lasthein Madsen, født 5.1.1880, død 21.2.1909.
2. Eskil Lasthein Madsen, født 15.9.1881, død 19.6.1900.
3. Peter Lasthein Madsen, født 30.4.1883.
4. Martin Lasthein Madsen, født 30.4.1883, død 31.1.1884.
5. Martin Lasthein Madsen, født 10.05.1884.
6. Jenny Lasthein Madsen, født 28.9.1886.
7. Axel Lasthein Madsen, født 1.6.1888, død i Zürich 6.8.1953.

Peter, Martin, Jenny og Axel tog navneforandring, udstedt affuldmægtig J. Jørgensen, Wedellsborg Birk den 22. januar 1907.

Peter Madsen Lasthein, Martin Madsen Lasthein,
Jenny Madsen Lasthein og Axel Madsen Lasthein.

Eskil var død, og den ældste søster Dora Bolette Lasthein Madsen ville ikke være med til at søge navneforandring, da hun på det tidspunkt var lærerinde i Tanderup og forlovet med maler Bent Clausen, Bredninge.

Det var far, der sagde, at han syntes, at vi skulle søge navneforandring for at bevare slægtsnavnet: Lasthein, da hans eget navn Madsen snart ville glemmes og var så almindeligt.

Søster Dora kom efter sin konfirmation til at tjene hos Arrestforsvarer Søren Christensen, Kællingebjerg, hvor hun tjente et års tid. Derefter kom hun ud på Marie Jørgensens skole i Odense, hvorfra hun tog eksamen. Derefter var hun lærerinde hos en Proprietær på en gård i nærheden af Kolding. Hun var også lærerinde på Årup Realskole og derfra kom hun til Tanderup som lærerinde, indtil hun den 21. april 1908 i Tanderup kirke blev ægteviet til maler Bent Clausen, Bredninge.

Hun og Bent levede i et lykkeligt men kort ægteskab i Bredninge. De ventede et lille barn, men moder og barn døde begge den 21. februar 1909.

Det var den første af søskendeflokken, der døde som voksen.

Broder Eskild var en stille og lidt forsagt dreng. Han var i sin barndom plaget af kirtler, som blev ret store knuder i nakken. De var vist ømme. Vi fik hver dag en tid levertran. Eskild ville være maskinist. Han kom i smedelære hos smed H.P. Ditlevsen, Husby. Det var ikke så langt fra Tanderup, så han kunne tit komme hjem. Han led af hjemve. Når han skulle tilbage, fulgte vi ham gerne helt over til Husby. Han græd næsten hele vejen og var næsten utrøstelig, når vi gik fra ham.

Da han var 18 år, blev han angrebet af tuberkulose. Han kom hjem og blev behandlet af læge Christensen, Lilliendal. Men lægekunsten kunne dengang ikke gøre noget for den slags patienter. Han gik hjemme nogle måneder, blev svagere og svagere og døde den 19. juni 1900. Han blev den næste.

KVISTGÅRD I KASLUND.

Når vi var kommet et godt stykke op i Kvistgårds have, blev havedøren lukket op og moster kom ud og tog imod os. Vi fik hver en omfavelse, og moster sagde: Næ, er det jer, der kommer. I er rigtignok velkommen.

Jeg blev hver gang forbavset over, at det var hende en sådan overraskelse. Onkel kom også ud i køkkenet for at tage imod os. Vi blev selvfølgelig budt ind i stuen. Der hang hans pibebræt med 12 nystoppede piber, det var porcelænspiber af forskellig længde, helt lange og nogle ganske korte. Onkel stillede sig over for piberne og sagde: Hvad for én skulle det være? Hver valgte sin. Vi satte os, onkel i sofaen, og vi i hver sin stol og dampede løs. Jeg kunne godt tænke mig i vore dage, at kunne få i kilovis af den slags tobak, men ak!

Mosters mad var noget af det mest velsmagende. Hun brugte smør, hvor vi hjemme brugte margarine, de var jo også storproducent i forhold til os. Hun smurte folkenes frokost og mellemmad. Det gjorde hun ved bordet i spisekammeret, og der fik vi også vore mellem-madder. Hun skar brødet ganske tyndt. Et stykke smurte hun ved kun 2 strøg. Derpå et godt stykke pølse og andet hjemmelavet pålæg. Noget af det bedste efter min mening var en rundtenom skåret igennem på langs, og på hver halvdel en halv sild af hendes egne hjemmesyltede kryddersild, den har jeg ikke smagt siden. Hendes hvedebrød var enestående i smag og finhed.

Hun kom op på kvisten til os og sagde godnat, og hun vækkede os om morgenen med kaffe på sengen. Det var ikke så underligt, at et besøg hos hende står i særlig glans for os. Det var et lille himmerige på jorden.

Også en del af sommerferien tilbragte vi i Kaslund. Det var herlige dage, der var alt, hvad et drengehjerte kunne ønske sig. Vi fik lov til at køre, det var alle drenges største lyst.

Vi lærte at spænde et par heste for og fra. Vi hjalp til med at sætte sammen, fik lov til at køre alene med hesteriven, når jorden skulle rives, vi kørte frem ude i marken og hjalp til med at køre store læs korn hjem fra marken til laden.

Onkel ejede to gårde i Kaslund, der var Kvistgård og Knarreborg ialt 80 tdr. land af fyns bedste jord. De blev drevet under et, alt kornet blev kørt til Kvistgård. I begyndelsen før høstmaskinernes tid, var det et stort selskab af mejere og optagere, som gjorde indhug på de store marker, men i høsttiden var der højt humør over hele linien. De fik mellem-madder med i marken, en hel tørvekurv fuld af gode sager. Forkarlen skar brødet for, og hver smurte sit.

Onkel tog ikke meget del i det daglige arbejde, han kørte undertiden kornlæs hjem.

Han afhandlede med forkarlen, når de var inde at spise formiddags-mellemmad. Han indledte i reglen med: Hvad jeg ville sige.

Onkel opholdt sig den meste tid i dagligstuen med at lægge kabale, ryge tobak, læse i sit leksikon eller Traps Danmark eller lignende værker, undersøgte sin mærkelige store svampede næse. Han kunne ikke stikke sin næse ned i et glas eller en kop, men måtte lægge nakken godt tilbage.

Han var en tid sognerådsformand og sognefoged, men beholdt ikke disse stillinger ret længe. Han førte en lang korrespondance med Birkedommeren om en brandsprøjte, ja vist en hel retssag, men skønt det var en jurist, han bekæmpede, vandt han sagen.

Han sad altid i en hvid jakke, sommer og vinter. Kom der nogen, fik han hurtigt skiftet til en anden jakke. Bolette fortalte, at når hans forældre, gårdfæster Hans Pedersen og hustru Ane Dorthea kom på besøg, fik de ham hurtigt i trasko og ud i laden, så han kom dernede fra, når de svingede ind i gården.

Moster sendte vistnok, uden hans vidende forkarlen til købmand Sørensen i Årup med et læs korn for at gøre indkøb, inden onkel stod op.

Han var sjældent oppe før klokken 9, fik sin morgenkaffe og en pipe tobak på sengen, og fik sig endnu en lille lur. Vi holdt meget af ham. Han havde mange snurrige indfald.

Et eksempel: Han spurgte: Hænger hun i ve haauli, eller hænger haauli ve hun?

Han kunne godt lide en snaps, han var slet ikke fordrunken.

MOSTER.

Moster, ja hun var indbegrebet af alt, hvad der var ømt og moderligt. Hun var selv rund, og hun havde en rund hånd og et varmt hjerte. Moster var en både værdig og stilfuld værtinde. Fra Tanderup var vi allesammen, et fuldt læs, når vi kørte til Kaslund. Vi var der til mosters fødselsdag den 14. februar og til onkels fødselsdag den 7. maj. En eller anden gårdmand, det gik noget på skift, var blevet spurgt, om han ville køre for os til Kaslund den dag. Der blev altid sagt ja, og til det fastesatte klokkeslet svingede en Charabane op for vor gangdør. Hvis det var koldt, blev vi påklædt det varmeste, så som sjaler og tæpper. Far havde en god kørekappe og satte sig op hos kusken, mor og vi børn bagi. Mor fik en god fodpose og vi blev stoppet godt til, og så gik det. Vi frydede os over køreturen, vi kendte turen, men den faldt os ikke så lang, som når vi gik.

Vi svingede op for døren, og der kom moster og onkel ud for at tage imod. Vi blev budt hjerteligt velkommen, blev viklet ud af alt vort overtøj og kom ind i en dejlig varm stue til et kaffebord, hvor der ikke manglede noget bagværk. Til aften spiste vi i den øverste stue ud til gården. Moster serverede i reglen først dampende varm gratin med smeltet smør, eller en anden omelet, altid som forret bagt i et fad. Derpå fik vi sikkert steg, flæskesteg, ribbenssteg eller noget andet, til sidst dessert.

Mændene spillede kort. Damerne havde et eller andet håndarbejde i gang. Mændene fik sig en god romtoddy til kortspillet.

På hjemvejen faldt vi børn temmelig hurtig i søvn. Det var en festdag for os alle.

BRAHESHOLM.

Til Brahesholm kom vi også. Køreturen arrangeret på samme måde, men vist nok mest om sommeren. Det var herregårdsliv. Alt var større, den mægtige gårdsplads, forpagterboligen lå højt. I de store ladebygninger var der højt til loftet og vidt til væggene.

Onkel Friese var af forvaltertypen vant til at byde over mange mennesker.

Faster Kirsten havde været husjomfru, lært mejere og hvad dertil hører. Hun var stilfærdig med et vemodigt drag om munden.

De havde en meget stor spisestue, et bredt bord, med herren for den ene bordende og fru for den anden. De havde otte børn. De holdt privatlærerinde, en eller måske flere frøkener, der lærte husholdning. Der blev vartet op ved bordet af en stuepige i sort og med hvid kappe.

Der var mere stil over bordet end i Kaslund, men mere køligt, ikke så hjertevarmt og hyggeligt som i Kaslund, men det var en oplevelse. Der måtte vi anlægge vore pæneste manerer. Der plejede børnene ikke at snakke med, men svarede når der blev spurgt, ellers sad man pænt stille og lyttede til, hvad de voksne snakkede om.

Når vi havde gæster hjemme, havde vi det omtrent på samme måde, så det faldt os ikke svært at indordne os.

Vi var også nogle dage på ferie på Brahesholm. Det var nogle mægtige høje læs korn de kørte. Sikken en hestestald og kostald og svinesti, der var mange dyr.

Sophus Heinrich Friese, født den 30.9.1854 i Korsør, gift med Kirsten Petrine Madsen, født den 8.6.1864 i Klingstrup.

Deres børn:

1. Ebba Rigmor Friese, født den 28.8.1888, gift med Carl Ammentorp i 1913.
2. Gustav Friese, født den 13.10.1889, flyverløjtnant den 17.10.1918.
3. Aage Friese, født den 21.2.1891.
4. Sophus Friese, født den 8.1.1894, gift med Sonja Rasmussen født den 3.9.1905.
5. Johanne Agnete Friese, født den 16.12.1894.
6. Ejner Friese, født den 4.7.1896.
7. Holger Friese, født den 28.3.1899, gift med Magda Nicoline Hansen den 15.6.1930.
8. Otto Heinrich Friese, født den 20.7.1900.
9. Augusta Friese, født den 13.11.1901.

BOLETTE.

Det tredje feriested, vi havde var i Holse. Der boede vor kusine Bolette, gift med Anders Knudsen Pedersen og de havde fire børn: Petra, Bertha, Astrid og Georg.

Bolette var bedstefaders (P.Lasthein) ældste barnebarn 12 år ældre end søster Dora, 20 år ældre end Axel. Hun opholdt sig som barn i længere tid af gangen i Tanderup skole, hos bedstefader og bedstemor. Hun var bedstefars øjesten, og de to har haft meget tilfælles, og hørmed hinanden lavet mange spillopper. Hun var i Tanderup, da far og mor blev forlovet. Hun har fortalt, at mor (hendes tante Marie) en søndag ventede far på besøg og havde i den anledning skåret et pænt fad smørrebrød, stillet ind i spisekammeret lige til at servere. De to har gjort sig et ærinde i spisekammeret, lækkermunde som de var, der finder bedstefar fadet med smørrebrød og siger til Bolette: Her skal du se, lille Lette, her står et fad med noget dejligt smørrebrød. Det har tante Marie sikkert smurt til os. De tager fadet med ind i stuen og spiser det og er netop færdig, da mor kommer ind og udbryder: Næ! Bedstefar: ja vi fandt sådan noget dejligt smørrebrød. Det havde de naturligvis skåret til os.

Mor var gråden nær. Hun havde ikke meget pålæg til at fremtrylle noget andet i stedet for, men de godtede sig. Bolette elskede sin bedstefar overalt.

Som 19-årig blev hun gift med Anders Knudsen, der var 10 år ældre. De overtog gården i Holse, en fire længet bindingsværksgård. Han var en dygtig landmand, har været ude omkring og havde mod på at drive sin gård ud over hvad der var almindeligt dengang. De havde mejere på gården, købte vel sagtens mælk fra gårdene i Turup, lavede smør og ost. Han havde en meget stor besætning og 3 spand heste, imellem dem et par magtige store engelske Bryggerheste. Han havde 3-4 karle og en gammel røgter Diderik. De havde pige, barnepige og mejerske.

De var kun gift i 6 år, da han blev syg og døde den 1. november 1893, begravet på Turup kirkegård den 6. november. Han nåede ikke at høste frugterne af sin indsats, så der var en stor gæld. Bolette kunne ikke blive på gården, men blev af sine forældre kaldt hjem til Kaslund med sine 4 børn.

De boede på Knarreborg, hvor de af madvarer vist ikke havde andet end til morgenmad.

Bolette havde det nok sådan, at hun kunne byde sine venner kaffe, når hun fik besøg. De spiste hovedmåltiderne på Kvistgård, hvor Bolette måtte hjælpe til. Børnene blev for en stor del opdraget på Kvistgård, og onkel og moster var i høj grad bestemmende over dem, så det må have været uhyre vanskelige år for den unge enke, der nu ikke havde noget at råde og regere med.

Hun var helt undergivet sine forældre, man kan vel sige, nåde og barmhjertighed. Andre ville have brudt ud, men hun bøjede sig under sin skæbne, selvom hun tit har grædt og været fortvivlet over forholdene.

For andre at se var hun altid glad og strålende, munter og livlig. Hun var vittig og slagfærdig, fuld af historier, havde øjne for andre menneskers pudsigheder og kunne gengive dem. Hun kunne danse og le, så ikke ret mange kunne se hvad der gemte sig af mismod og græmmelse bag det smilende ydre. Hun ejede forstillelsens kunst. Hun elskede selskab og god mad og hun kunne give lange detaljerede beskrivelser af et middagsselskabs bordlige glæder. Hun var et festligt menneske.

Hun kom somme tider til Tanderup alene, eller sammen med børnene. De skulle også til Emtækær til hendes farfar og farmor, Emtækærbedstefaderen og Emtækærbedstemoderen, hos hvem de boede i ferietiden. Da var de lige ved at sætte huset på den anden ende, og jeg tænker, at Ane Dorte gruede over alt det der gik til i den tid, for de gamle levede yderst spartansk.

Fra sine ophold i Tanderup i barneårene, og fra sine ferieophold i Emtækær, var hun kendt i sognet og fandt sig venner, som besøgte hende og som hun besøgte igen. Hun holdt tit åbent hus.

Hun og børnene badede ude i stranden ved "Jens Nielsens øre". Fra Tanderup skole besøgte vi dem og de besøgte os.

Hendes børn voksede efterhånden til. Den ældste Petra kom som ung pige til sin faster, gift med gårdejer Sandbjerg, Sandager Næs. Der blev hun syg og døde, kun 18 år gammel.

Bertha blev den 14. maj 1910 gift med Jørgen Jensen, søn af gård ejer Hans Jensen, Stubberup. De fik Knarreborg og forpagtede Kvistgård i 1913. Så flyttede moster og onkel ned på Knarreborg, hvor de begge døde, han den 9.8.1914, hun den 21.8.1915. Æret være deres minde.

Bolette flyttede nu op på Kvistgård.

Astrid havde sin første plads hos gårdejer Klaus Peder Klausen, Emtækær. Hun var sød og kvik 1. klasses pige. Hun tjente der da vi havde bryllup i 1907. Senere fik hun andre pladser, bl.a. hos realskolebestyrer Dissing, Otterup, der var hun i flere år.

Senere flyttede Bolette sammen med Astrid til Fredensgade nr. 2 i Årup. Der oprettede Astrid et pensionat, som hun og moderen drev i flere år. Der levede Bolette sine sidste år. Her døde hun den 9. juli 1950. og blev begravet på Barløse kirkegård.

I Fredensgade har vi tit besøgt hende, i mange år til hendes fødselsdag den 1. juni. Der var altid glæde og fest, når vi samledes der. Da hun var 60 år og Axel 40 år havde vi en storslået fest, de var 100 år tilsammen.

Hun har næsten altid været vor gæst til børnenes konfirmation, til bryllupperne og til vort sølvbryllup i Jordløse skole. Hun var i mange år midtpunktet i den Lastheinske fynske familie.

Hun havde en glimrende hukommelse, og ingen vidste mere om familien end hun gjorde. Det var derfor med stort vemod, vi sagde farvel til hende. Vi vil altid mindes hende med den inderligste taknemmelighed og kærlighed.

Da tiderne under 2. verdenskrig blev vanskelige med rationeringskort osv. opgav Astrid pensionatet, og da Jørgen og Bertha i Kaslund blev syge, tog hun daglig til Kaslund og hjalp dem, og det gør hun også nu efter, at Jørgen er død den 17.3.1951.

Bolettes søn Georg læste i København. Han fuldførte ikke sine studier, rejste til Frankrig og Spanien og til sidst til Sydamerika, hvor han blev syg og døde.

Bolettes broder Hans Peter Lasthein Hansen kaldet Lasthein, læste og fik studentereksamen og filosofikum, men ikke embedseksamen. Han blev lærer ved Århus private realskole. Senere ved den nye handelshøjskole i Århus (født den 3.8.1871 død den 12.11.1938), gift den 9.3.1899 med Susanne Mortensen, født i Tranggisvåg den 21.5.1868. Lasthein blev blind, og efter at han var enkemand, levede han sine sidste år i Ordrup.

1. Valborg Lasthein Hansen født den 12.11.1900, kontoruddannet, bor i Ordrup.
2. Bjarne Lasthein Hansen født den 22.1.1902.
3. Baldur Lasthein Hansen født den 1.6.1905, bankuddannet og er bankbestyrer i Charlottenlunds bank i Ordrup.

Her vil jeg afskrive to breve, som Bolette skrev til mig ved min afsked fra skolen den 31.10.1949. Hun var da 80 år.

Årup den 25/10-1949.

Kære Martin og Karen!

Om få dage er så det store afsnit for I to gode venner forbi efter eget ønske. Det har jo været et særkende hos I to, at I samlede os allesammen om Jer, og gudskelov, fordi I levede et jævnt og muntert liv, fordi det jo netop var børn, I havde med at gøre, og børn er nu engang ikke forstandsmennesker. Et gode til, jeg synes, at det var godt, at I ikke blev rykket op med rode, det var jo skæbnen, der ville sådan. I Hårby må det blive lettere at slå kreds om jer, for når man bliver gammel, trænger man endnu mere til beskyttelse. Der er ingen, der forstår, hvad det vil sige at blive gammel, det skal opleves. Man tænker meget tit tilbage til mine gamle bedsteforældre i Emtekær, så forskellige de var, men hvor bedstefar elskede mig og forstod mig, det gamle skind, han takkede mig, og jeg gjorde så lidt for ham, mon det ikke mest var blodets bånd? Det har det nok været, smålig var han ikke, og til sig selv fordrede han intet. Jeg lærte meget af de to kære gamle. Nu sidder jeg her i Astrids gode hjem, for sådan har vor gode Jørgen ordnet det. Forhåbentlig får I mange gode år i Hårby, for I har da også hidtil levet efter Salomons ord: "Giv ikke rigdom eller armod men uddel til mig mit beskikkede brød."

Nu er klokken fire, og jeg kan ikke se hvad jeg har skrevet men det kan I sikkert nok. I kan jo læse brevet ved lejlighed og ikke ved flytningen, og så håber jeg, at I en skønne dag kommer et smut til Årup, enten til middag, eller I vil videre til Husby. For Astrid ligger jo på landevejen og kommer først hjem klokken ca. otte. Men hvor er jeg bange, som f.eks. i går, i det forfærdelige blæsevejr, da er jeg ikke mange sure sild værd. Hun kom alligevel hjem i strålende vejr, da de fleste besværligheder var overstået på Kvistgård, der er ikke så lidt.

28.10.1949.

Jeg mente, at det var en evighed siden, at jeg skrev sidst og nu ser jeg, at det kun er 3 dage siden.

Astrid måtte blive hjemme i går, for da skulle Bertha koge kartofler til grisene i bryggerkedlen. Vi holdt åbent hus og om aftenen gav Nielsen en ål til 5 kr., vi var fire. Astrid gav kartofler, mælk og smør. Nielsen dækkede bord, jeg gav en flaske most. Frøken Markvarsen tog ud af bordet.

I dag har vi fået kalvesuppe, desværre ikke sur og sød, der var en skive selleri i, og det kunne min fornemme mave ikke lide, så jeg må have taget fejl af husnummeret, for det var ikke diætmad.

Jeg går ellers i en meget alvorlig spænding, jeg venter et oldebarn, bare det var overstået, for Svend og Agnes glæder sig usigeligt.

Agnes har ellers været alene hele sommeren, men til den første får hun en ung pige, men de har jo Frederik til gensidig tilfredshed.

Da Svend, Anne og Frederik kørte mig hjem den 12. oktober, sagde Svend, at han nok skulle hente mig, når jeg skulle derud.

Alle æblerne på de gamle træer på Kvistgård er ryster ned, så vi har haft travlt med at skrælle æblerne til marmelade og til æbleflask til vinter, karlene skulle have 19 kroner i dag-løn, og de kunne kun plukke for 10 kroner, så det kunne jo ikke gå.

I har vel ikke hørt noget til Jens Grosbøl? Hvordan har sidste udgave det? Ja, og alle de andre børn, jeg længes efter at se dem.

Faster er jo flyttet til Johanne, men hun er på kontor fra klokken 8 - 18, så Johanne har lejet en kone, til at se til sin moder. Det er ikke så let at blive gammel, hvis man skal være ene.

Vil I nu hilse alle eders børn og vær selv kærlig hilset fra Astrid og eders hengivne Bolette.

NB! Hils alle eders kollegaer, der kender mig.

Dora Madsen gift
med Lars Clausens
søn, Bent Clausen
maler i Bredning

Peter Lasthein
f. Madsen

Martin Lasthein
f. Madsen

Jenny Jensen
f. Madsen

Axel Lasthein
f. Madsen

Lærerbolig

Bertil Hansen og moster
Kvistgaard, Kauslunde

Årup den 9/5-1950

Min kære lille gode rare fætter!

Ja, det er du kære fætter. Ned af Hårby linie kom du, og det var vel nok det allerbedste og allernærmeste, for det er jo ned ad bakke hele vejen, men går det nu alligevel ikke engang imellem, at du træder pedalerne for ligesom at holde dig i træning, men det er jo alligevel stik modsat: af, hvad du i mange år har været vant til - bil og en skønne dag kommer I vel flyvende, for det må jo ikke være godt at være ene i de højere regioner, vel og tante Karen er jo så hyggelig og rolig, så det skal nok gå.

Forleden dag fik jeg aldeles uventede fremmede, hvor var det morsomt, et pust fra gamle dage, f.eks., at jeg stod i kælderen på Kvistgård og smurte mellemadder. Sådanne oplevelser af lignende art har jeg jo haft med "min søsters børn" som mor altid kaldte Jer.

Da jeg var 80 år var jeg til en stor fest i Nedermarken i anledningen af en gammel pige, hun hed Stine, var 80 år. Hun havde tjent min mor, da Stine var 16 år og jeg var 17 år. Noget af det allerbedste hun havde oplevet var nemlig, når søsters Stine blev sendt ud at passe Maries børn. Desværre kunne jeg ikke huske Stine, men alt, hvad hun fortalte, kendte jeg fra enden til anden, det var vel nok en dejlig tilværelse i alt fald for vi børn, for ellers var livet for de søstre, som for alle mennesker, "at stadig en kamp vort liv skal være, varsomt her vi vandre må", men optimist er jeg, så uendelig glad og taknemmelig.

I søndags var hele familien ude på Strandlyst, i anledningen af Svends 40 års fødselsdag, og vi oplevede en dejlig dag, og en vidunderlig køretur med samme chauffør: Bendix Jensen, som vi havde til Jordløse. - Ja det var vel nok også en dejlig tur, og hvor var der kønt i det kære gamle hjem og ordenssans.

I lørdags var der stort bryllup i Kaslund hos N.J. Larsen, Jørgen og Bertha kom ikke hjem, før solen stod højt på himlen.

Jeg længes også meget efter Jenny, men hun og Astrid slider. I dag storvask og så pr. cykel klokken 13 ud til Kvistgård.

I morgen klokken 15 har Margrethe (mine gudbørns mor) meldt sin ankomst.

Så hjertelig tillykke med de 66 år fra Astrid og dit gamle søskende barn Bolette.
20.000 hilsener til deling!

Ja, så kvik var hun som brevsriver og som fortæller!

AXEL MADSEN LASTHEIN.
f. 1/6-1888 d. 6/8.1953.

Som den sidste af en børneflokk på syv, blev Axel født i Tanderup gamle lærerbolig den 1.6.1888. Han var et sundt og velskabt barn, med gode åndsevner.

Da han var vokset til, blev han alles yndling, tillidsfuld og fri. Mor oplevede kun at følge ham, til han blev 3 år, og i 1893 fik han og vi en stedmor, med sin inderlige ømme moderlighed blev hun os alle en god mor.

Jenny og han holdt mest sammen i barndomsårene, hun var godt 1½ år ældre end han.

Vor ældste søster levede, synes jeg, noget for sig selv. Vi tre store drenge, Eskild, Peter og jeg udgjorde et trekløver, som fulgtes ad, indtil Eskild kom ud, derefter Peter og jeg osv. Jenny og Axel legede med Karen Marie og Anders under tilsyn af gamle Gertrud, det var Marie og Anders' bedstemoder.

På skolebilledet fra 1893 er Axel 5 år, det er vist det første billede vi har af ham.

Han fik en længere barndomstid hjemme i Tanderup end vi andre, da han sammen med mejeribestyrer Rasmussens søn Marius og pastor Barfoeds sønner: Peter, senere bror Mika eller P. Sørensen Fugholm og Viggo ærbødigt gik til Gelsted station for at tage til Årup Realskole, hvorfra de tog Præliminæreksamen. Det første års tid gik de til Gelsted, hvor der er ialt 6 km., men fik så cykler at køre på.

I de år kom Axel meget sammen med Barfoeds og dette venskab holdt sig, til de døde, med et par års mellemrum, da de var omkring de 50 år.

Der var en livlig og fri omgangsform i Tanderup Præstegård. Både hr. og fru Barfoed var frie, glade, vittige og livlige mennesker, der ikke tog livet så højtideligt med hensyn til klokkeslet, måltider, tøj o. lign., men som udmærket kunne tage del i drengenes løjer.

Præstens satte dem i gang og hjalp dem tilrette historisk interesseret og litterært, som de var. Præsten skrev selv de småkomedier, som de opførte i haven. Disse tidlige ungdomsår i disse omgivelser kan ikke undgå, at have sat sit præg på alle disse drenge, altså også på Axel, der fra sit hjem var vant til orden, præcision, renlighed, nøjsomhed, flid og andre gode solide borgerlige sædvaner og dyder.

Axel ville gerne være student, men far havde på den tid ikke råd til at bekoste hans ophold på en Latinskole, da Martin var på seminariet i Skårup og Jenny på Marie Jørgensens skole i Odense. Det blev derfor bestemt, at Axel skulle være lærer først, det kunne far magte, og da Jonstrup var statsseminarium og desuden kostskole, kom han der i 1906 og blev dimitteret i 1909.

Da han gik derhjemme, kom han meget sammen med sognets ungdom.

Han var vittig, slagfærdig, noget af en charmer, så han var kendt hvor han kom.

Han havde forskelligt arbejde dørhjemme, så hans fulde tittel var efter hans eget udsagn : stud., præl., ringer, graver og assistent. Da han var lille, kaldte far ham engang: Axel hvide (for han var lys af lod, sind og humør), det blev til, at han fik kælenavnet: Vitte.

Far og vi tre store drenge gik undertiden en aftentur ad stien til Håre ned om mejeriet og hjem. Han var for lille til at være med endnu. Når han savnede os, kunne han spørge mor: Hvor er far og de andre drenge?

Engang havde vi fået et par nye grise. Vi må have talt om, hvad vi hed, og han blev spurgt om, hvad han hed, og han svarede: Axel Lasthein Madsen. Ja, men hvad hedder grisene? Hans svar var: Grise Lasthein Madsen.

Jenny kan sikkert fortælle mange historier om ham. Der kunne sikkert også fortælles mange anekdoter om ham fra hans seminarietid, hvor han vandt sig mange og gode og trofaste kammerater bl.a. hans senere svoger: Oluf Egerod, nu skoleinspektør ved Bellahøj skole og overlærer Viggo Abrahamsen, Karens broder.

Førstelærer Viggo Abrahamsen og hustru i Rødovre havde en stor flok børn: Åge, Otto, Marie, Ellen, Karen, Viggo, Ida, Edit og Ester. Han blev optaget i denne højtbegavede, muntre, vittige og belærte flok, der sluttede sig om ham, som var han en kær broder.

Han blev gift den 29. juni 1922 med Karen Juliane Kierulf Abrahamson, født de 9.12.1886 i Haudrup. Deres sølvbryllup blev holdt på Bellahøj skole den 29.6.1947. (Vi har et billede fra den fest.)

Axel blev dimitteret fra Jonstrup Statsseminarium i 1909. Da jeg havde fået tilstået sløjdkursus på dansk sløjdlærerskole, Varne-damsvej 13, København, fra den 1. maj til den 30. september. blev Axel vikar for mig, og boede hos Karen og lille Dora i andenlærerboligen i Hillerslev. Han var en hyggelig svoger og onkel for de to. Han og førstelærer Nielsen foretog i sommerferien en tur til Lübeck pr. cykel.

Fra den 12. august 1909 blev han antaget som vikar ved Københavns skolevæsen. Den 1. oktober 1910 timelærer ved Enghavevejens skole. Den 1. januar 1914 fast ansat. Den 1. april 1918 ved Øresundsvejens skole. Lærer ved Landstormen fra 1930 til 1931. Lærer ved Nyboders skole i 1933. Overlærer 1940.

Da Axel var blevet ansat ved Københavns skolevæsen, tog han aftenkursus og blev student i 1911. Filosofikum 1912. Faglærereksamen i tysk 1914. Studieophold i Tyskland og lærer ved Deutches Landerzielungsheim, schloss gaienhofen april 1916 til marts 1917.

Han og Karen foretog en ferierejse fra den 10. juli 1953 til Schweiz. Da de på tilbagerejsen var nået til Zürich, hvor de

ville gøre et ophold, døde han der uden foregående sygdom den 6. august 1953.

Karen og jeg havde meldt os til Grundtvigs Vennemøde på Snoghøj gymnastikhøjskole i dagene fra den 7. til den 11. august. Dora ville køre os derover, så vi kunne have vort sengetøj med. Fredag den 7. august gjorde vi forberedelser til denne tur, fik pakket vort sengetøj og ting sammen, så vi kunne køre klokken 14. Klokken ca. 12 ringede Jenny, at hun havde fået telefonbesked fra Viggos kone, at Axel var død i Zürich i går den 6. august. Han og Karen var på hjemrejsen fra deres ferieophold i Schweitz, hvor han og Karen, Viggo og hans kone Bis og deres datter havde ferieret i fire uger. Abrahamsens var rejst for otte dage siden. Vi fik at vide, at Viggo pr. flyvemaskine straks om morgenen var rejst til Zürich for at være ved Karøns side og hjælpe hende. Denne meddelelse næsten lammede os, måske især mig, så vi vidste næsten ikke, om vi kunne tage af sted, men Karen tog mest praktisk på tingene, og vi rejste.

Helge Eskelund var i disse dage på besøg hos os. Han tog med til Middelfart og blev hos Ellen, mens Dora kørte os til Snoghøj. Helge havde været hos Henriette et par dage, så vi var derinde for at tage ham med. Vi havde om onsdagen kørt ham til Thorup og vi var på Tanderup kirkegård. Lille Jenny var med på disse ture.

Snoghøj er det skønneste man kan tænke sig, og det var i disse dage det mest pragtfulde sommevejr, men postforbindelse og aviser ser vi som mødedeltagere ikke meget til. Lørdag ringede jeg til Peter, han ville tage til Husby om eftermiddagen for at være sammen med Jenny, og vi havde bedt Dora om at være opmærksomme på eventuelle notitser eller nekrologer i aviserne, også Harry havde vi bedt om at se efter.

Søndag den 9. august var vi på Snoghøj. Sognepræst Jørgen Jensen fra Torstrup prædikede og frimenighedspræst Fredslund Andersen fra Holstebro holdt skrifttalen og de hjalp hinanden med altersangen. Der var mange mennesker i kirken, og næsten alle gik til alters.

Gudstjenesten gjorde stærkt indtryk på mig.

Søndag eftermiddag var der offentlig møde med Magister Jens Rosenkær fra København, som talte om verdenssituationen med en gennemgang af alle de politiske, økonomiske og folkelige problemer verden rundt.

Derefter skulle vi høre fru Margrethe Christiansen fra Virum fortælle om Gøteborgtanken, hendes afdøde mands kongstanke. Men vi var lige kommet ind, da vi så Henning og Kamma i døren. De var på hjemrejse fra et ferieophold i København på scooter. Faderen var med, men han skulle følge efter med lyntoget, hvorefter han skulle til Jylland og Fyn rundt på scooteren, på sin årlige førretningsture. Kort efter kom Harry og Ellen for at hente os til Middelfart. Henning og Kamma tog med. Vi fik telefoneret til Dora og Jenny, som endnu ikke vidste nærmere.

Tirsdag den 11. august om morgenen klokken 7 hentede Harry og Ellen vort tøj, og vi tog ved 13-tiden med rutebil til Kolding, hvor vi talte med Jenny i telefonen, hun vidste at Axel ville blive brændt i Zürich, og at de så ville komme hjem til København onsdag eller torsdag.

Vi var hos Henning og Kamma, som lige havde fået tapeseret deres stue, og der havde vi det trygt og godt. Peter havde inviteret os til at spise hos sig onsdag aften. Der fik vi at vide, at Axel skulle begraves på Brønshøj kirkegård lørdag den 15. august klokken 17. Vi besluttede os til, at rejse hjem torsdag klokken 13. Dora ville hente os i Middelfart om aftenen, og vi rejste til Middelfart klokken 16 med rutebil og var på torvet, hvor Dora hentede os. På hjemvejen var vi i Husby. Jenny havde nu fået besked at begravelsen skulle finde sted lørdag klokken 14.

Fredag gik vi herhjemme så stille omkring, Peter havde sørget for lyntogsbillet og hotel til sig selv. Jenny ville med tog og ikke med bil. Hun og vi to skulle bo hos Karen i Skodsborg. På Bellahøj skolen hos Egerods skulle vi alle være sammen til kaffe og middag. Alf havde ordnet det, så han kunne bo hos Helge og Else.

Lørdag den 15. august klokken 7.30 kørte vi over Odense. Valborg og lille Kirsten skulle være i Odense klokken 8.45, hvorfra de skulle videre til Nyborg og med færge.

Vi gjorde et ophold i Glostrup for at spise og købe blomster fra vore fem børn, og vi kom rettidigt til Brønshøj kirke.

Så stod vi om gravstedet, hvor førstelærer Søren Abrahamsen og hustru fra Rødovre, Ida Abrahamsen og lille Kirsten Egerod er begravet.

Axels urne, som Viggo Abrahamsen havde ført hjem fra Zürich, blev sat ned i det nordvestlige hjørne, dækket til og pyntet med blomster bl.a. nogle friske roser fra vor lille have her. Da kirkegårdsbetjenten var gået, trådte Karens broder Otto hen til graven og udtalte de kønneste mindeord om Axel, sådan som de elskede ham. Derefter udtalte jeg: Vi har nu lagt dit støv ned i Danmarks jord, med nænsomme hænder har vi lagt dig til hvile her på denne plet, der fra nu af vil være et helligt sted for os, hvor vore tanker ofte vil føre hen, når det er os muligt, og vi siger dig af hele vort hjerte inderligste tak for alt, hvad du har været for os lige fra din første stund og indtil nu. Herren velsigne dig og os og bevare os. Herren lade sit ånsigt lyse over os og være os nådig, Herren løfte sit åsyn på os og give os fred, Guds fred være med din hvile.

Så har jeg mistet min inderlige elskede broder. Savnet af ham er stærkt og stort. Vi har kun de lyseste og rigeste minder om ham, fra vore barne- og ungdomsår i vort hjem i Tanderup skole, fra de festlige stunder, vi gennem årene har haft sammen med ham og hans kone i deres hjem, i vort hjem, hos søster Jenny og bror Peter.

Vi gik alle til Bellahøj skolen. Vejret var ualmindeligt fint sommervejr. Det var lige så varmt som til Axels og Karens sølvbryl-

lup den 29. juli 1947, der også fejredes på Bellahøj. Vi kunne sidde ude i haven, hvor der blev serveret te. Vi sad ved småborde, de to slægter blandede sammen og talte mindeord om Axel. Lidt senere gik vi alle en tur til kirkegården og så den blomstersmykkede grav.

Alf kørte nu ind til Tivoli for der at træffe Helge og Else, som han skulle være sammen med og bo hos, indtil han næste dag ved middagstid skulle komme til Skodsborg.

Vi gik tilbage, var lidt inde i aulaen, der er pyntet med billeder, og malet på væggene, både Danmarks og verdenshistorien fra oldtiden til vore dage.

Senere spiste vi til middag i deres spisestue. Peter talte der om det smukke forhold mellem de to slægter, og Viggo talte smukke mindeord om Axel, han var stærkt bevæget, både fra ungdomsårene og senere om dagene i Zürich.

En taxa kørte tante Karen, Jenny, Karen og jeg til Skodsborg. Så stod vi i Axels og Karens hjem. Rammen om mange af deres ægteskabs lykkelige år, sådan som de havde forladt det i slutningen af juni. Deres smukke hjem, som de i årenes løb havde samlet, den smukke dagligstue med den storslåede udsigt over Øresund, hans egen lille stille stue med hans skrivebord, hvor han har tilbragt så mange timer. Der hvor Karen nu alene skal gå omkring. Hvor hun føler sig alene, ingen at vente på, ingen at tale med.

Vi fik lidt mere at vide om enkelthederne. De var tirsdag først på eftermiddagen kommet til Zürich. Axel havde under hele deres ferie af og til været dårlig, først i Hamborg, senere på en tur til Milano, hvor de alle var med, og hvor han blev overanstrengt. Han havde haft noget vrøvl med sit hjerte, men nu havde han det godt. Senere stod han pludselig stille og kunne aldeles ikke røre sig. Han havde været meget livlig på toget og havde haft et interessant rejseselskab af et par italienske damer, som han fik til at læse italiensk for sig, for at han bedre kunne udtale de italienske ord. Han havde grundig forberedt sig til deres tur og studeret italiensk og alt vedrørende de byer, de ville gæste og de seværdigheder, de skulle iagttage.

Da de kom hjem på deres hotel og lagde sig i sengen for at hvile sig, inden de senere skulle ud at tage alt i øjesyn. De sad et par timers tid, fik noget at spise og gik ud i byen, ned til søen og nød turen, det var først hen på aftenen at de kom hjem til hotellet igen. Inden han gik i seng ville han vaske sine fødder, denne anstrengelse var for stærk, og han lagde sig på sin seng. Smerterne blev uudholdelige. Karen fik tilkaldt en læge, men inden han kom, var Axel død.

Karen fik sendt telegram til sin broder Viggo.

Hotellets direktør var uhyre elskværdig og hjælpsom. Karen ville helst sidde ved Axels seng den nat, men de fik hende overtalt til at komme med ned i privatlejligheden. Da hun ikke kunne sove, gik hun om natten op på værelset, men da var Axel blevet flyttet.

Den næste dag gik Karen til den danske konsul, dels for at få udbetalt nogle penge, da hun ikke havde så mange rede penge, men han lod ikke til at kunne yde hende nogen hjælp.

Axel blev ført til byens krematorium, hvor Karen så Axel flere gange de følgende dage.

Efter alle formaliteter var i orden blev der afholdt en højtidelighed i krematoriet, jordpåkastelsen blev foretaget af en tysk luthersk præst, og ligbrændingen fandt sted. Viggo og Karen rejste hjem. De tog urnen med i en kuffert.

Karen havde, da hun kom hjem, modtaget så mange breve med de smukkeste mindeord om Axel.

Vi sad lidt og talte sammen, men vi var alle trætte og gik i seng. Karen på sofaen i stuen, Jenny på divanen i Axels stue og vi i soveværelset.

Søndag kom Peter fra København, og Alf lidt senere, og efter middag kørte vi fire hjemad mod Korsør. Der fra tog Peter med lyntog til Kolding, og vi over Odense hjem. Jenny blev hos Karen til onsdag.

Skoleinspektør ved Nyboders skole har sendt Axels enke, Karen Lasthein, følgende brev og udtalelse.

Brevet er dateret den 14. august 1953.

Kære fru Lasthein:

Meddelsen om Deres mands død vakte stor sorg på skolen, den kom så uforberedt, vi havde regnet med, at beholde Deres mand iblandt os adskillige år endnu. Selv føler jeg Deres mands bortgang som et personligt tab. Det daglige venskabelige møde, den særlige forståelse han altid udviste mod mig, vil falde mig svært at undvære, og den støtte, han ofte var mig, vil jeg savne hårdt. Jeg satte megen pris på Deres mands meninger og synspunkter.

Ved en højtidelighed, der holdtes med tilstedeværelse af personalet og elever, søgte jeg at give udtryk for den almindelige følelse herhenne ved Deres mands død. Jeg tillader mig at sende Dem disse mindeord og sender Dem mine hjerteligste hilsner og forsikringer om min deltagelse i Deres store sorg.

Jeg tillader mig at sende Dem disse mindeord og sender Dem mine hjerteligste hilsner og forsikringer om min deltagelse i Deres store sorg.

Deres hengivne
Carl t. Tording.

Tale af skoleinspektør Tording ved en højtidelighed på Nyboder skole den 14. august 1953 i anledningen af overlærer Axel Lastheins død i Zürich den 6. august 1953.

Som I har hørt, har skolen lidt det smertelige tab, at hr. Lasthein er afgået ved døden på rejse til Svejts i byen Zürich. Alle I, som har haft hr. Lasthein som lærer, har sikkert ved efterretningen om hans død følt dyb sorg, nu skal I undvære hans elskværdige væsen og venlighed, og hans interressante, festlige og hyggelige undervisning, som I følte, I lærte meget ved.

I vil mindes hr. Lasthein, ikke alene den første tid, men i årene, der kommer, også som voksne, som vi altid vil mindes de fine, kloge og betydelige mennesker, som vi har kendt, for hr. Lasthein var sådant et fint og klogt menneske. Mange af jer vil sikkert sørge over hr. Lasthein, som vi voksne sørger. Hr. Lasthein kaldte på vore følelser, på vore bedste følelser. Vi voksne sørger over hr. Lastheins bortgang. Vi vil savne ham dybt. På en særlig måde kom han til at stå os alle nær, hans hjertelige menneskelighed, lune humør, knyttede ham til os med stærke bånd og kastede glans over vort samvær og samarbejde. Han havde en enestående plads i vor kreds, som vil komme til at stå tom.

Skolen beklager tabet af en betydelig medarbejder, der i høj grad har bidraget til at give Nyboder skole dens særlige præg, det præg af venligt og tillidsfuldt samlivsforhold mellem elever og lærere, mellem kollegerne indbyrdes, af sagligt og fint undervisningsarbejde, af ansvarsbevidst opdrager gerning.

Skolen takker for hr. Lastheins store betydning for skolen.

Den vil savne ham dybt.

Æret være hans minde!

VENNER I TANDERUP.

JEPPE EJLERTSEN.

Jeppe Ejlertsen og Stine hører til vort hjems nærmeste vennekreds i sognet. De var i mange år fæstere, siden 1916 ejere af Hjorte Nymarksgård, som lå og ligger ved den gamle vej fra Tanderup til Emtækær, i vor tid en gammel 4-længet bindingsværksgård med stråtag. Stuehuset i retning nordvest/sydøst. Indkørsel gennem en port i den nordlige lade. Porten var lukket om natten. Stalden i samme retning som stuehuset mod øst. Tarskeladen mod syd. Væggene blev hvert år pudset af, og nyt stykke tag lagt op, alt træ pant stolpet af, og der var en fin orden på gårdspladsen, også i stalde og udhuse. Vognene kørt ind, plove og harver bragt i hus. Der stod ingen redskaber ude ved juletid. Jerusalems Skomager kunne ikke finde hvile på en plov på de marker.

Stuehuset var langt, med indgangsdøre i bryggerset (halvdøre) og to dobbeltdøre ind til den inderste gang. Vi børn benyttede indgangen gennem bryggerset, eller den nederste gang.

Jeg husker, da vi eller jeg sammen med mine ældste søskende: Dora, Eskild og Peter besøgte dem første gang i 1888. Peter og jeg havde hver en strikket tophue på hovedet. Vi kom ind i gangen, og Jeppe Ejlertsen og Stine kom ud for at tage imod os, men nej, jeg var så genert, at jeg ikke ville ind. Først da de andre var gået ind, og Trine (datteren) blev alene med mig, fik hun mig overtalt. Senere behøvede man ikke nøde mig.

Jeppe Ejlertsen og Stine var vort hjems og vi børns bedste venner i vor barndom.

Jeppe Ejlertsen var en stout bondemand. Han havde et stærkt, glatbarberet ansigt med et par gode øjne, opstående hvidt hår. Jeppe Ejlertsen var en dygtig landmand, velanset iblandt sognets og egnens mænd, med til at starte mejeri, sygekasse, hesteforsikring, brugsforening osv. . Han havde en stor besætning af heste, grise, køer og får. Hestene var velplejede, de var i reglen sorte. Han ejede hingsten Elkjær, den var blank sort nærmest af jysk race, men af et livligt, måske iltert temperament. Den blev brugt til alt markarbejde og blev kørt i tospand sammen med en hoppe. Det var en god udholdende løber, den blev også brugt til enspand, når de kørte til dyrskue i Odense, kunne gå 5 mil på 5 timer uden at være anstrengt. Det var Jeppe Ejlertsens stolthed.

Stine var den rolige, altid milde og venlige husmoder, lidt svagelig. Hun spiste en del natron. Men hvor var hun sød over for os. Hun havde nok også i de unge år været mors ungdomsveninde. Hun var fra gården Rørmose ved Emtækær. Hun var god over for sine piger, sine folk og hvem der ellers kom. Småfolk fik altid noget i deres kurv, inden de gik ud fra Stine Jeppes.

Dengang havde husmændene kun 2-3 tdr. land til deres hus, så de havde en gårdmand til pløjemand, dvs. når husmanden skulle

bruge hestekræfter, fik han disse hos pløjemanden, f.eks. når hans jord skulle tilsås, når høsten skulle køres hjem, og om vinteren, når der skulle hentes brændsel i skoven. Til gengæld skulle husmanden hjælpe til på gården, når der trængtes til ekstra hjælp, især i høstens tid. Når kornet skulle mejes kom husmanden med sin le, og hans kone med sit krat og de udgjorde et jern. Hos Jeppe Ejlertsen havde de Lars Træskomand i Hjorte til husmand. Han røg altid tobak af en lille kort pibe, der var låg på pibehovedet, og det kunne nok være nødvendigt, for han røg også, når kornet blev kørt ind. Der kradsede han sin pibe ud, stoppede påny og tændte mellem de brandfarlige ting så som: kornet og stråtaget, men han forårsagede ingen ildebrand. Han var en glad og gemytlig mand, der til daglig gjorde "træ-isger" (træsko), og der var god gang i dem.

Jeppe Ejlertsens datter Trine og søster Dora var gode veninder, både da de gik sammen i skole og senere hen. Sønnen Hans Eilert var vi brødræs legekammerat. Han skulle selvfølgelig hjælpe til hjemme med at passe kreaturer og gå til hænde, når de havde travlt, men han kunne da også nok få tid til at lege med Madsens drenge. Han havde et lille stykke jord i haven, som han måtte arbejde i og med efter egen lyst og der blev vel nok arbejdet. Naturligvis legede vi altid hest. Vi var vist oftest hos ham, end han var hos os, men vi var jo sammen til drengefødselsdage i Nakke hos Hans Jensens Jens, i Emtækær hos Niels Jensens Jens Peder, hos Karen Ejlerts Peder, hos Hans Jørgens Kristian i Håre på Karlshøj. Vi var sammen til børnebal hos Johan Pedersnes Vilhelmine i Nakke og hos Lars Skræders Anna i Emtækær. Vi fulgtes med ham, når vi gik den lange vej til Ørslev forsamlingshus for at se dilettant, og han var også med os på eksamenstur til Kaslund en enkelt gang. I drengeårene troede vi, at han engang skulle overtage gården, men det kom til at gå helt anderledes. Han blev, da han som ung tjente som landbrugsmedhjælper i Håstrup, grebet af det grundtvigske livssyn i skole- og kirkespørgsmål, og kom på Frederiksborg højskole og bestemte sig til at blive lærer. Han blev uddannet på det grundtvigske seminarium i Vordingborg og derefter friskolelærer i Højby i Klaus Berntsens gamle skole. Klaus Berntsen var Assans kredsens folketingsmand i mange år, og Jeppe Ejlertsen og far var blandt hans stillere.

Hans Ejlertsen blev gift med Karlshøjs Aurora. De fik en datter og en søn. Hans Ejlert fik i sine unge år sukkersyge, lå i lang tid på Odense sygehus, kom hjem, men døde ung og ligger begravet i Højby.

KAREN EJLERS.

Karen Ejlers ejede den største gård i Emtækær, senere kaldet Østervang. Hun var enke efter gårdejer Ejler Hansen. De havde 2 børn, en datter Kathrine og en søn Peder. Kathrine og Dora var veninder. Peder var lidt ældre end Eskild, men vi kom der jævnligt. De var velhavende, og Karen Ejlers var rundhåndet, både

i almindelig og overført betydning. Hun var meget gæstfri. Vi skulle altid nyde noget, når vi kom, og vi store drenge var store aftagere. Kathrine var en velbegavet, sød, naturlig ung pige, der bl.a. tog undervisning i klaverspil i Assens. De havde en lille ponyvogn og en lille hest, som hun selv kørte. Vi kunne også af og til låne det lille køretøj. Peder var lidt mindre heldig i figur og begavelse, men godheden selv. Han hjalp til med landbruget derhjemme.

Kathrine blev senere forlovet med en ung landmand fra Sandager-Thorup, han hed Niels Jørgen Jørgensen. De blev gift og overtog gården efter Karen Ejlers. De fik gården bygget om, både stort, smukt og praktisk. De levede lykkeligt med hinanden og var meget afholdt. De fik 7 børn: Eiler, Laurits, Karen, Marie, Martin, Petra og Kathrine.

Niels Jørgen havde den store sorg at miste sin kære hustru efter det sidste barns fødsel. Niels Jørgen Jørgensen og Kathrine blev Maren og Klaus Peders bedste venner.

Dengang havde man i Tanderup sogn den gode skik, at når en mand ville bygge, så kørte alle landmænd et eller to læs sten eller grus eller tømmer for bygherren. Han gjorde så gengæld ved en tilsvarende lejlighed. Da jeg var i Ruegården i de år, kom jeg til at køre sten til Niels Jørgen Jørgensens byggeri, til Klaus Peders Klausens og til den nye skole.

Efter Karen Ejlers død, og efter at svogeren N.J. Jørgensen havde overtaget gården, blev Peder stadig boende hjemme. Han var velhavende, havde et par værelser ovenpå, blev optaget i bymandenes kreds, han kunne spille L'hombre og holdt nogle store gilder, bl. a. holdtes hans fødselsdag med et stort selskab, både herre og damer, stor spisning med spiritus og kortspil. Peder var ikke så gammel, da han døde.

Niels Jørgen Jørgensen forblev enkemand. I mange år havde han fremmede husbestyrinder. Da den ældste datter var 18 år overtog hun husførelsen og blev mor for sine søskende. Hun blev gift med en ung mand fra Stubberup Peder Larsen. De bor på Næs.

Niels Jørgen Jørgensen var i mange år svagelig, dårlig mave og efterhånden fik han gigt, ledegigt. Det satte sig især i hans hænder, fingrene blev helt stive og til sidst bøjede helt opad, så han ikke kunne hjælpe sig selv. Da var sønnen Martin blevet gift med en datter af lærer Larsen, Tanderup. De to unge sørgede for en kærlig pleje af deres gamle far, ja en sygeplejerske var vel deres daglige hjælper.

Niels Jørgen Jørgensen fortsatte det gode forhold til Klaus Peder, også efter Kathrines død og overførte det venlige forhold siden hen på os, så vi besøgte ham i reglen, når vi kom på egnen, ligesom han også nu og da besøgte os.

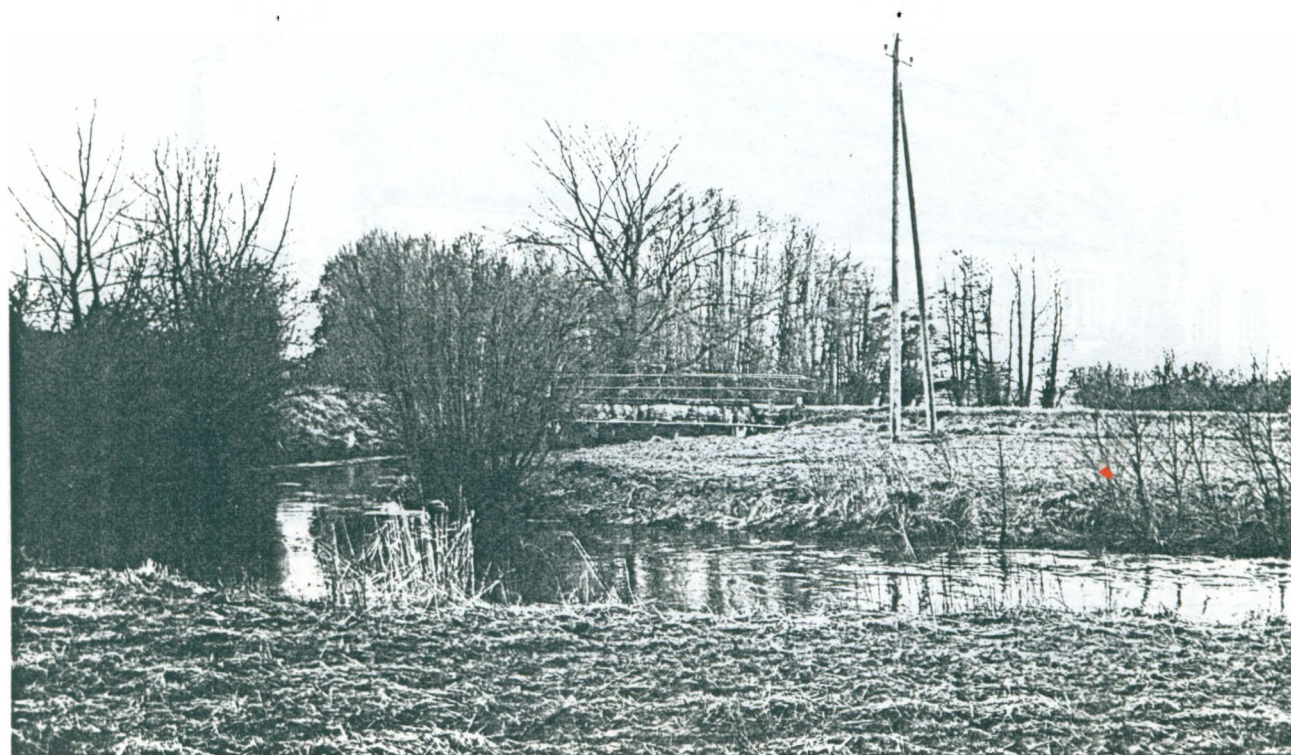
Tanderup gamle skole afløst af en nyere ca. 1900.

Tanderup Skole

Tanderup Kirke

Brende Å nedenfor skolen

LARS SKRÅDER.

Lars Nielsen i Emtekar kaldtes Lars Skræder, men brugte ikke professionen, om han har været skræder i sine unge dage ved jeg ikke, eller om han var af skrædderslægt, nok om det.

Han var husmand, ca. 3 tdr. land hørte til den ejendom, han var fæster af. Han må i sine unge dage have forelsket sig i gårdejer Peder Larsens Kathrine, og hun har villet have Lars og fik ham, og var ham tro til hans dages ende. Der fortælles, at da han var blevet begravet, og graven var kastet til, gik Kathrine hen til graven og sagde: Nu må du have farvel og tak, Lars, nu rejser jeg op til Balles (Barløse), hvor datteren og svigersønnen boede.

Lars var husmand, men ikke som de andre af sognets husmænd, forslæbt eller forslidt, slet ikke. Han passede vel sine kreaturer og sin jord, men optrådte mere som en velsitueret gårdmand og holdt omgang med gårdmændene, var i gårdmændenes laug. Han var ikke stor, men bred, noget brovtende, stortalende, selvglad. Han var en selskabsmand, førte tit det store ord, kunne fortælle og more sig. Han gik ikke af vejen for et godt måltid mad og spyttede ikke i glasset.

Han var i mange år formand for Tanderup Brugsforening, kunne nok få en bjørn med hjem, der fortælles om ham, at han engang "kuldsejlede i Horne Bugt". Formodentlig er det Jørgen Bager, der har sagt det, fordi Lars Skræder gik på hovedet i gadekæret i Emtekar, det store hestehav. Der lige overfor boede en husmand Mads Horne. Denne skal engang have sagt om Lars Skræder: "Da rúl han, lordi".

Lars Skræder var ellers ædruelig. Der fortælles mange ting om ham, bl.a. han skal have udtalt, at det skulle være morsomt at være med til sin egen begravelse, men: "De værste æ, je kommer jutte mæ hjem igen."

Lars Skræder førte gerne an, f.eks. ved brugsforeningens generalforsamling, ved dansen sagde han "så ska vi ha las Skræders marsch". Lars Skræder og Kathrine havde en datter Anna, nogle kaldte hende for lille Skræderens Anna. Kathrine var en lille vims husmor. Anna blev gift med en ung mand Lars Andersen, som var ung jæger på Wedellsborg. De fik en mindre landejendom i Kaslund. Han blev sognefoged. De fik en søn og flyttede som ældre over til denne søn på Sjælland.

Der var flere koner, der hed Kathrine i den del af Emtekar: Kathrine Lars Skræders, Kathrine Niels Jensens og Kathrine Lars Clausens, man kaldte det derfor også for Kathrinegade.

Niels Jensen havde en søn Anton, som blev stor, kraftig og tyk men ikke så arbejdsivrig. Kathrine Las Skræder sagde til ham: "Du æ lisse stir, lisse god, lisse tyk og lisse døven som Laus" (hendes svigersøn).

I Emtekar ved vejen efter Nakke lå et bageri, det var et gammelt bindingsværkshus. Der boede Jørgen Bager og hans mor, den gamle bager og hans kone, den gamle krokone. Huset kaldtes Nakke Bageri, og der var bageri, mest rugbrød- og

hvedebrødsbageri, men selvfølgelig også blødt brød og kaffestænger. Der var en lille butik, hvor man kunne købe bageriets lækkerier.

Jørgen Bager var en ældre spradebasse, stærkt fordrukken, på sin vis intelligent, slagfærdig, vittig, talte tildels bysprog, havde en fin sangstemme, tenor og hilste altid godda- godda- godda- hvorda har vi det?

Men kun så engang Søren Smed, der kom kørende med en båd, som han havde hentet ude ved stranden. Søren stod i båden og styrede sin hest. Ved et hastigt ryk fremad, gled båden med Søren bag af vognen, da udbrød Jørgen Bager: "Uha da gik kaptajnen ned i kahytten!"

Da Jørgens mor døde, og han selv var blevet gammel, måtte han sælge bageriet og boede sine sidste år hos Peder Jensens datter Kathrine i Tanderup.

I Nakke, hvor der kun var 4 gårde, hvoraf den ene lå et stykke fra de andre 3, var det især hos Johan Pedersen, Anders Andersen og Hans Jensen, vi kom. Johan Pedersens havde mistet deres eneste datter, da hun var ganske ung. De havde et par forældreløse eller rettere moderløse søskendebørn i pleje: Vilhelmine og Henry. Deres far var rejst til Australien.

For den smukke Vilhelmine holdt Johan Pedersen nogle børneselskaber, hvor vi søskende var med.

Hans Jensen havde været kusk på Wedellsborg, en stor og statelig mand. Han var anden gang gift med gårdmand Rasmus Larsens datter Dorteia fra Emtekar. Der var 2 drenge i første ægteskab: Jens og Julius, de blev opdraget strengt. Deres far brugte undertiden ridepisen til deres små haler.

Jens var min bedste kammerat i skolen. Han kunne undvære alt sit legetøj til mig. Han var godheden selv. Engang da vi var til fødselsdag hos ham, havde vi fået lagt en stige over en af bommene på deres hestegang, to skulle vippe. Jeg stod og holdt stigen på på plads, fik to fingre i klemme. Ih, hvor det gjorde ondt. Dorteia puttede mine fingerspidser i noget spiritus for at tage ømheden, nåh, hvor det brandte, men det hjalp. Jens gav mig en hel del af sit legetøj til trøst.

Han rejste som ungt menneske til Amerika. Julius blev gift med Minendals datter Stine og har den gamle gård.

Vi kom også til Niels Rasmussens. Der var mange børn. Deriblandt et par tvillinger Jens Henrik og Marie, som vi var jævnaldrende med.

I Emtekar er der endnu nogle hjem, jeg vil omtale: Trine Clausen, Peder Brandts og Klaus Klausens, de sidste vil blive omtalt senere, når jeg fortæller om mine nærmeste.

Damaskvæveren og folkedigteren Lars Clausen boede med sin kone Trine og deres to sønner Klaus og Bent i et bindingsværkshus i Emtækær. Der stod hans væv og ved den sad han, når hans vers og viser kom frem i hans sind og blev nedskrevet på små lapper papir, når ikke smerter fra en brystkræft tog kraften fra ham. Lars Clausen er født den 25.1.1841 i Sø Søby og død den 10.6.1893 i Emtækær. Han blev med stor deltagelse og højtidelighed begravet på Tanderup kirkegård. Der blev rejst en mindesten på hans grav.

De var småt stillet og Trine holdt hjemmet oppe ved "fransk vask og strykning". Ingen gjorde det mere rent og solidt end hun.

Klaus blev uddannet som sadelmager, rejste på sit håndværk i udlandet. Da han kom hjem, blev han gift med en gårdmandsdatter fra Sdr. Åby og fik sin forretning i Ejby.

Bent gik i skole med os. Efter konfirmationen gik han hjemme i et halvt års tid, inden han kom i malerlære i Hårby. Denne vinter gik han dog stadig i skole. Som svend rejste han gennem Tyskland og Schweitz.

Han blev forlovet med søster Dora, som da var lærerinde i Tanderup.

Bent begyndte som mester, han købte Jørgen Sadelmagers hus i Bredninge. De blev gift den 21. april 1908. Men ægteskabet varede kun et års tid. Dora døde den 21. februar 1909 efter en lille piges fødsel. Både Dora og barnet døde.

Trine Clausen blev boende hos sin søn også efter, at han havde indgået nyt ægteskab.

Lars Clausen født den 25.1.1841 død den 10.6.1893.

Trine Clausen født 22.9.1848 død den 18.9.1937.

Bent Clausen født den 12.11.1879 død den 29.2.1943.

Dora Clausen født den 5.1.1880 død den 21.2.1909.

Peder Brandt født den 9.10.1837 død den 10.8.1922 og hustru Maren født den 22.10.1844 død den 13.6.1925, boede i Emtækær. Han havde været væver og desuden havde de et landbrug på ca. 3 tdr. land. De havde en toft hjemme, mens jordlodden lå ligesom de øvrige husmænds jordtilliggende ude i Bredninge ned til stranden.

De var et par elskelige mennesker. Deres eneste datter Karen Kirstine født den 14.11.1867 død den 22.6.1938, gift med snedker Knudsen født den 17.10.1859 død den 25.8.1902. Han var nogle år snedker i Odense, men senere kom han hjem til Emtækær og var snedker der. De havde to børn: Karen og Peter. Den sidste blev som 12-årig dræbt ved et vådeskud i Rasmus Larsens gård. Datteren Karen Knudsen læste til lærerinde i Odense. Efter sin eksamen fik hun lærerindepladsen i Tanderup. Hun blev gift med en søn fra Rørrose, som de beboede nogle år, men måtte opgive og flyttede så til lærerindeboligen i Tanderup. Hendes mand driver en lillebilforretning. Karen er en dygtig lærerinde. Hun blev anset i sit fædreland.

I Bredninge boede en husmand Hans Chr. Jørgensen født den 25.4. 1837 død den 27.9.1914 og hustru Karen Marie født den 15.7. 1848 død den 29.11.1924 og deres fire døtre: Karen, Johanne, Mette Marie og Jensine. Den ældste datter Karen tjente i 6½ år hos Klaus Peder Klausen og blev derefter uddannet som sygeplejerske i Gelsted og flyttede til Strib, hvor hun nu bor som pensionist. Hun var og er stadig et uhyre stærkt optaget og virksomt menneske. Hun og hendes søstre var nogle af fars dygtigste og mest flittigste elever, som han holdt overordentlig meget af. Mette Marie var Karens allerbedste veninde i barneårene. Hun var gift med en husmand Chr. Nielsen, Aulby. Johanne var gift med en husmand i Staurby, fik så slemt med leddegigt. Jensine blev uddeler i Røjleskovs Brugsforening, har nu en købmandshandel i Staurby.

RUEGÅRDEN.

Ruegården ligger i den nordlige side af Tanderup sogn, Håre by, men ligger for sig selv. Det er en gård på 50 tdr. land. Der boede "Ruemaani Bigge", Anders Hansen og hans hustru Frederikke og deres fire børn:

Andrea, Hans Christian, Kathrine og Hannibal.

Anders Hansen født den 6.11.1855 død den 4.8.1936, han var søn af gårdmand Hans Andersen og hustru Kathrine i Håre.

Frederikke født den 18.3.1861 død den 6.1.1833, datter af skovfoged Christian Sørensen og hustru, Minendalhuset.

Anders Hansen havde overtaget gården efter den gamle fæster, den gamle Ruemand Anders Rasmussen og hustru, som vist var i familie med Hans Andersens i Håre. Der fortælles, at Rikke var kommet til at tjene hos dem, og at hun fik tilbud om at arve gården, hvis hun ville gifte sig med Hans Andersens søn Anders, og det ville Rikke nok. Det var ikke ualmindeligt i gamle dage, at den slags ægteskaber kom i stand, og vor tids mennesker må forbavses over, at sådanne forbindelser kunne blive, og tit blev til virkelige gode harmoniske og lykkelige familieforhold.

Ruemanden var et livsglad lille menneske. Han havde i skolen været en værre spilopmager, sagde Maren Klaus Peders om ham, de havde gået i skole sammen.

Ruegården lå for sig selv, midt i sin jord, et stykke fra Assens - Middelfart landevejen. Som nærmeste nabo mod nord lå Minendalen, den største gård i Tanderup sogn, en mindre herregård.

Mod vest lå Karlshøj, og mod syd Jørgen Hansens i Håre.

Ruegårdens marker stødte sammen med disse tre gårdes marker.

Det blev Ruegården, jeg kom til at kende bedst af alle gårdene i Håre, fordi jeg tjente der fra mit 15. år til det 17. år, fra 1. maj 1899 til 1. maj 1901.

Vi drenge i Tanderup skole talte selvfølgelig sammen om, hvad vi ville være. Eskild: maskinist, Peder: købmand. Jeg havde engang

udtalt, at jeg ville være lærer. Men da der ikke dengang med den tids skolevæsen og trafikmidler kunne være noget at beskæftige mig med, indtil forberedelsen på seminariet kunne begynde, måtte jeg ud at bruge mine kræfter og jeg blev altså landmand i de to år og det har jeg aldrig fortrudt.

Normalt havde de i Ruegården to karle og to piger, en førstekarl og en konfirmeret dreng, en storpige og en lillepige. Som førstekarl havde vi en ældre karl. Han var omkring de halvtreds, kaldet "gamle Hans". Et halvt år havde vi foruden mig en dreng til, som hed Anders Kristian Hansen fra Toftehøj, så var jeg andenkarl.

Som storpige: Stine som blev gift med den unge skovfoged Peder Hansen, og som lillepige: Lars Traskomands datter Kirsten, senere gift med Anders Peter Petersen fra Håre. Han blev tømrer, byggede sig et hus ved Gelsted i nærheden af Holmegården. De havde flere børn, deres ældste Laurits Åløkke, lærer i Tønder. Som ekstra hjælp ved tærskningen, i høst o.lign. havde vi en arbejdsmand, som boede ude i Lunge Bjerge. Han blev kaldt Jens Sjælland.

Ruemændens børn hjalp også med i det daglige arbejde, især de to ældste: Andrea og Hans Christian, hun var 10-12 år og han var 9-11 år.

Anders Hansen tog selv del i det daglige arbejde, men mest når det var arbejde af særlig art: Såning, i høsten, ved tærskningen o.lign. Han havde et let bevægeligt humør. Jeg har aldrig hørt, at han har skældt ud over nogen af sine folk.

Ruemanden kunne fortælle morsomme oplevelser, havde en god iagttagelsesevne, og kunne bl.a. opdage og gengive andres morsomheder og skavanker. Han var anset blandt mændene i by og sogn, var medlem af sogneråd, skolekommission, mejeribestyrelse og brugsforeningsbestyrelse, var en velset gæst og selv en gæstfri mand, fornøjelig i selskab, drak sine to snapse til mellemmaden og kunne en enkelt gang blive beruset.

Han drev sin gård omhyggeligt, som den tids landmænd i almindelighed gjorde. Han havde 2 spand heste, et føl, en halv snes malkekøer, 4-5 kvier, 4-5 kalve, foruden en eller to grisesøer og en halv snes svin og 100 høns og 10-12 ænder.

Der blev dyrket 2 tdr. land med sukkerroer, som blev kørt til Salbrovad Saftstation, ca. 1 mil af landevejen efter Assens. Vi kunne kun nå at køre to læs på en dag og leverede roer en fast dag om ugen. Roeaffaldet blev taget med hjem. Vi måtte tidlig af sted om morgenen og kom lidt sent hjem om aftenen.

Der blev dyrket almindelige kornsorter: rug i sandmarken, syd for gården, hvede i den nordlige mark, desuden byg, havre, 2 læg med græs. Køerne var om sommeren på græs, og var inde om natten. De øvrige heste var ikke meget ude, følhoppen og føllet var. Hestene fik tit skåret noget græs i hakkelsen, eller grønt korn. Hakkelsesmaskinen stod i foderloen ved hestestalden, og der var en særlig hestegang til hakkelsesmaskinen.

Der var gode rummelige staldbygninger. Hestestalden lå i den østlige lade, kostalden i den nordlige, medens den vestlige var tærskeladen. Mod vest lå en svinestald, hvor der også var brændselsrum og huggehus.

Vest for gården var der en lille elleskov, og ovre i nærheden af Karlshøj havde Ruegården ligesom gårdene i Håre hver en lille skov med hasler og enkelte større ege, men dem måtte fæstere ikke fælde uden herskabets særlige tilladelse.

Ladebygningerne var bindingsværk. Stuehuset mod syd retning øst-vest var grundmuret, alle rygninger med stråtag, vel vedligeholdte med årlige vedligeholdelse af murværk, tage osv.. Det daglige arbejde i gården former sig vel nogenlunde ens. Røgtningen af kreaturerne spiller selvfølgelig en ganske overordentlig rolle, da f.eks. malkningen skal foregå på bestemte klokkeslet, og den gang var det morgen, middag og aften, altså tre malkninger. Det var pigernes arbejde, undtagelsesvis hjalp drengen til, men hans arbejde var at gøre rent i stalden, at muge. Karlene begyndte også i stalden. Hestene skulle strigles, vandes og fodres, og stalden skulle gøres ren. Arbejdet blev fordelt. Karlene fodrede, striglede og vandede hestene. Drengen gjorde rent. I begyndelsen kneb det mig at balancere med trillebøren på det bræt, som var lagt fra stalddøren hen til møddingen, og det var kun små læs, jeg kunne magte. Det gav ekstra arbejde, hvis hjulet fandt vej udenfor brættet.

Dagen begyndte i sommertiden om morgenen klokken fem. Karlen kunne nok vågne selv, ellers kunne et vækkeur med sin irriterende ringning nok kalde os ud af søvnens arme. Det var ikke så morsomt, om man en enkelt gang sov over sig, og Ruemanden selv kom, han lukkede karlekammerdøren op og kaldte med en skarp stemme. Efter staldtjenesten gik vi ind til davrebordet. Om vinteren spiste vi i køkkenet, om sommeren en tid i dagligstuen.

Vi fik øllebrød med klumper i, og det var øllebrød af egen brygning og bagning, og så fik vi en kop kaffe.

Ved bordet var der også rangforordning. For bordenden sad forkarlen, på den lange bank sad drengene, daglejeren og en af pigerne. Ved bordets bredside sad på en stol: Manden, konen og pigens, hvis hun da ikke stod op for at være klar til opvarthing.

Inden vi gik ud fra morgenbordet, havde hver fået sit arbejde tildelt, så der kunne tages fat med det samme. De allerfleste måltider indtog vi inde ved bordet, det var sjældent, at vi spiste i marken.

Rikke var en præcis kone, så maden var parat til de fastsatte tider. Det var god, velsmagende, sund kost meget af det lavet af hjemmelavede produkter, en hel del saltmad, der blev slagtet to gange om året. Vi slagtede selv kalve og lam, høns, kyllinger og ænder. Ved hver slagting blev der fremstillet pølser og pålæg i store partier, det meste blev saltet og røget, så det kunne holde sig i ubegrænset tid, og så var der altid noget at tage af. Det var et godt saltkar.

Det regnedes for et godt madsted, derfor havde de heller ingen vanskeligheder med at få nye folk eller med at få daglejere, når ekstra arbejde gjorde det nødvendigt.

Et godt madsted og en god venlig tone i hjemmet var udmærkelsetegn i et landbohjem.

Det var ikke fremmed for mig at komme til Ruegården. Børnene kendte jeg fra skolen. Ruemanden og Rikke hørte til mit hjemns nære venner.

Jeg blev straks efter min ankomst den 1. maj vist til rette af Hans Christian, som skulle være min sengekammerat. Der var to dobbeltsenge med gode uldne dyner. Der var cementgulv og kalkede vægge. Døren førte fra porten direkte ind i kammeret. På modsatte side af porten var hestestalden. Der var et gammelt træbord ved vinduet med et par træstole. Karlen havde et skab til sit tøj, jeg havde et skrin til mit tøj, det var specielt lavet til mig af Snedker Knudsen i Emtækær.

Gamle Hans kunne nok selv vågne om morgenen..

Her i Ruegården blev jeg indviet i landbrugets daglige tilværelse og mysterier, jeg faldt hurtigt til, fik lov til at prøve alt, hvad mine kræfter og alder kunne magte og befandt mig vel derved. Det var ikke som landbruget drives nu i 1953.

Der er i de godt 50 år, som ligger imellem sket en mægtig udvikling i dyrkningsmetoder med hensyn til gødning og ved brug af kunstgødning, så jorden nu i fuld udbytte giver mindst dobbelt så meget som dengang. Forsøgsvirksomhed med hensyn til nye kornsorter, bekæmpelse af ukrudt, frøavl, forædling af dyr og planter osv. Jeg fik temmelig hurtig lov til at bruge hestene, og det ville jeg gerne. Jeg fik allerede den første sommer lov til at forsøge mig som pløjemand, da brakjorden skulle pløjes anden gang om sommeren, da viste skovfoged Peder Hansen mig til rette. Den første sommer havde vi et større arbejde for hjemme ved gården, da vi gravede den første ailekumme. Da hjalp jeg Jens Sjælland med opgravningen og bortkørsel af jord pr. trillebør.

Til såning havde vi en bredsåmaskine, trukket af en hest. Da foregik nedfældningen af kornet ved hjælp af en svensk harve, senere blev marken jævnet med en gammel dansk harve, den var todelt, hver del bestående af 4 stk. ca. 1½ al. lange træstykker med 5 stk jerntænder i hver, de to dele samlet med jernbolte. Den kunne lukkes sammen. I hver af de 4 hjørner var anbragt en jernbøjle, hvori man kunne hægte krogen til hamlen. Efter hævningen tromling med en glat tromle eller ringtromle. Græsfrø blev sået med hånden. En del af roefrøet blev sået med en håndmaskine. Vi havde to plove, en træplov, en riffelplov med træstyr og en jernplov. Engen blev slået med le, en del af kornet blev høstet med le, resten med aflaggermejemaskine.

I gården blev kornet kørt ind i den store lade, hvor der i loen var så store porte, at lasset kunne køres ind i loen, hvorfra kornet blev lasset over i laden på de store hulve..

Under tærskningen benyttedes en jerntærskemaskine. Den aftærskede halm røg tilbage ind under bordet, derfra med en krat revet frem, ordnet og lagt frem til dem, der skulle binde halmen i knipper, der blev sat i gården, hvorfra det inden aften blev båret hen og forket op på lofterne i staldladen. Tærskemaskinen blev trukket af to heste, som var spændt for en hestegang udenfor laden. Det var et træls arbejde at gå og drive disse to heste, særlig når der omtrent blev tærsket en hel dag. Der skulle et stort

mandskab til at betjene en tærskemaskine: en til at kaste negene fra gulvet i loen, en til at løse negene op og lægge dem på bordet og skyde dem hen til manden, der lagde i maskinen, en til at tage halmen fra og to til at binde halmen i knipper og endelig en til at drive hestene, ialt seks i lo og lade og en udenfor, men begge pigerne hjalp i reglen også til og et af børnene foruden daglejeren.

Efter tærskningen kom den næste dag rensning af kornet med en rensmaskine og til sidst opmåling og opbæring på stuehusloftet, så der gik i reglen 2½ dag, inden loen igen var tom og korn, halm og avner var anbragt hver på sin plads. Det støvede og dampede, så alle var vældig tilstøvede på hænder, i ansigt og på tøjet og over hele kroppen. Der var en harken og nysen og spyttten under rensningsprocessen, det var tillige et ret anstrengende arbejde, så sveden kunne nok løbe i stridende strømme ned over ansigterne og gøre dem godt beskidte, men også den slags arbejde gik med humør.

I høsten måtte pigerne også hjælpe til, både ved opbinding af kornet, når der blev brugt le og når der blev høstet med mejemaskine. Når kornet blev kørt ind, var det skik på vestfyn, at storpigen læssede kornet, karlen rakte negene op og lillepigen rev efter vognen. Hjemme i laden læssede drengen negene af og et barn tog fra og manden satte kornet i gulvet. Der blev brugt to vogne, en med to heste forspændt i marken og en hest hjemme. Gården lå midt i jorden, så det var ikke den lange transport. Der blev i reglen nogle minutters pause mellem læssene.

Da jeg kom til (Tanderup) Ruegården, ophørte far med at drive landbrug, idet han forpagtede jorden ud til Ruemanden. Derved kom jeg til at hjælpe til ved markarbejde på skolejorden. Det første år blev der sået korn i det meste og græsfrø, så hele marken blev en græsfold, hvor vi havde ungmåtter og gående.

Ruemanden havde også forpagtet sin svigerfars jord, og han var pløjemand for dyrlæge Hansen i Brøndløkke. Småfolk gik i reglen ikke forgaves, når de havde brug for et spand heste til brændekørsel eller lign..

Jeg fik også del i sådanne ture. Engang fik jeg lov at køre for min familie til Kaslund og jeg var kusk til skovfoged Peder Hansen og Stines bryllup i Skydebjerg kirke. Bryllupsfesten stod hos Stines mor i Skydebjerg Lunge.

Om vinteren gik jeg både til aftenskole hos far og til de unges gymnastik i brugsforeningens sal. Gymnastikken blev den ene vinter ledet af hjulmand Niels Jørgen Nielsen, Bredninge og sidste år af skovfoged Niels Kaspersen, Wedellsborg, det var noget med klem i.

Jeg var selvfølgelig med til foredragsforeningens møder og til de fester i brugsforeningens sal, hvor unge måtte deltage og dengang var unge og ældre tit sammen, da var adskillelsen endnu ikke kommet.

I sommeren 1901 fra maj til september var jeg hjemme i Tanderup. Jeg begyndte at forberede mig til min fremtidige livsgerning til lærergerningen. Jeg regnede en del, skrev nogle diktater og genfortællinger og skrev stile og læste

Jeg var optaget på seminariets forberedelseskursus fra 1. september. Gårdejer Peder Hansens søn Jens Hansen fra Hygind skulle jeg følges med. Det var noget lærer Jensen fra Husby havde fået ordnet. Lærer Jensen skulle følge os derned. Det var blevet bestemt, at jeg aftenen før skulle spadsere til Hygind for at overnatte der og køre med dem til Ejby næste dag. Far og mor var ikke hjemme, da afrejsen fandt sted, men Jenny og Axel og Dora fulgte mig på vej til Husby. Vi lagde vejen om af Emtækær. Jeg havde en speciel grund til, at vi netop skulle den vej. Vi kom forbi Klaus Peder Klausens gård, og jeg fik sagt farvel til Karen Klausen, der havde holdt øje med vejen, da hun vidste, at vi ville komme den vej.

På Karlshøj kom vi til fødselsdag. Den eneste søn Hans Christian var på min alder, og han var også med imellem vore legekammerater. Han havde fem søstre, den ældste Aurora var på Jennys og Karens alder.

Vi drenge kom også hos Peder Larsen i Håre Mosegård, hvor vi besøgte sønnen Peder Klaudius.

Eskelund er blandt de steder i sognet, hvor jeg kom og stadig kommer. Det er min svigermors hjem. Af hendes forældre gårdejer Niels Madsen og hustru Ane Marie Pedersdatter levede den sidste. Hendes yngste søn Mads David Nielsen, som senere sammen med sine brødre købte navnet: Eskelund, blev i 1893 gift med Maren Andersen fra Bredninge.

Eskelund blev senere et kendt navn i vort land måske mest ved journalist Karl Eskelunds bøger. Han er sønnesønssøn af Niels Madsen.

Den nuværende ejer af Eskelund er Erik Lerche Simonsen gift med Mads Eskelunds datter Astrid. Vi har tit været gæster på Eskelund, først sammen med mine svigerforældre, senere til mange af de fester, som familien har været samlet til.

EMTEKÆR VESTERGÅRD.

Emtekær Vestergård kom til at spille en meget stor rolle i min fremtidige tilværelse. Den blev mit andet hjem. Jeg blev så tidlig som den 8. november 1900 forlovet med Karen Sørine Kathrine Klausen, eneste barn af gårdfaster Klaus Peder Klausen og hustru Maren født Nielsen. Det var derfor ikke så underligt, at jeg fra min afrejse fra mit hjem i Tanderup til seminariet i Skårup en af de sidste dage i august 1901 gik den vej om, da jeg skulle til Hygind, selvom vejen var lidt længere end gennem Håre. Mine søskende var indforstået med dette forhold og fulgte mig med glæde. Karen Klausen havde også gået i Tanderup skole hos far, og hun og Jenny var og er fremdeles de bedste veninder, så Karen havde tit besøgt os i vort hjem, og Jenny kom tit på besøg hos hende. Karen var som omtalt eneste barn, og hendes forældre elskede hende overalt. De var ømme i deres kærlighed til hende, plejede hende og værnede om hende på alle måder og beskyttede hende mod alt, så godt som de forstod og formåede. Hun gik aldrig alene hjem om aftenen, hun havde altid et bestemt klokkeslet, hun skulle være hjemme, og kom hun ikke til den tid, gik hendes far hende i møde. De havde hendes fulde fortrolighed, og allerede samme aften fortalte hun sin moder om vor forlovelse. Det tog venligt imod mig, Det har de altid gjort både før og siden og da jeg fik at vide, at de ikke havde noget imod det, varede det nok ikke længe, inden jeg kom på besøg. Jeg følte snart, at de tog mig til sig, som kunne jeg være og var dem en kær søn. Den smukke kærlige tillid og omsorg for mig bevarede de til mig til deres død.

Et er det at opleve en sådan begivenhed, et andet er det efter 54 år at kunne gengive det skriftligt.

Den stærke følelse og stemning, som fyldte min sjæl dengang, kan ikke beskrives, men min taknemmelighed imod dem for deres kærlighed og trofasthed imod mig, kan aldrig blegne eller forsvinde.

Da jeg var i Ruegården, traf jeg Karen nu og da. Mange af disse små møder står stadig lyslevende for mig, havd enten det var i mit hjem, på vejen, i unges lag, til fester i brugsforeningens sal eller ved mit arbejde i skolemarken, altid den samme følelse af beundring og samhørighed.

Jeg blev inviteret med, sammen med mine forældre og søskende til rejsegilde, da de var færdig med deres byggeri og havde fået den gamle gård bygget om. Det var en stor sløet fest, således som fynboer kunne feste dengang, og som de kan endnu med gildemad, med tale og sang, med musik og dans. Slægt, venner og naboer og håndværkere. De havde haft alle håndværkere på kost så længe byggeriet stod på, 12-14 mand hver dag. Daglejen var ikke ret stor dengang. En arbejdsmand fik 1 kr. om dagen og kosten. Der var ikke tale om timebetaling, så selv murersvend var ikke så kostbar og mad kunne en landmand nok præstere, og der var også piger til.

Invitation til rejsegildet nåede også mig, jeg havde også kørt et læs sten fra Ejby. Så havde Karen også fået indbudt Hans Christian og Andrea. Jeg var den vinter karl på gården, gamle Hans var rejst til november, han skulle giftes, men om det blev til noget, husker jeg ikke. Derimod husker jeg, at vi den dag blev færdig med at pløje. Jeg havde det efterår pløjet al jorden og kørt roerne til Salbrovåd.

Karen og jeg traf, efter en aftale under en dans, hinanden ude og gik en tur sammen. Vi gik henad vejen mod skomager Kropp, og der sket det. Vi gik hver for sig ind og mente, at ingen havde set os, men der var alligevel to øjne, der så os. Det var Niels Jørgen Jørgensens kone Kathrine, der havde set os, og hun betroede sig til Maren Klaus Peders et par dage efter, men da kunne min svigermoder fortælle hende, at det var rigtigt og ganske naturligt, men hun bad om ikke at lade gå videre, og det holdt Kathrine. Hun og Niels Jørgen var dengang og altid mine svigerforældres trofaste venner.

Fra nu af kunne jeg bruge udtrykket svigerforældre og brugte det. De var og har stadig været de mest elskelige mennesker, jeg har truffet. De var venlige og kærlige, imødekommende og forstående, og hjælpsomme og omsorgsfulde imod mig, og imod os altid. Da vi var unge, da vi blev gift og senere mod vore børn og hele den store flok, som vi efterhånden blev til. Jeg håber, at jeg også overfor dem må have været en kær søn. Jeg har forsøgt derpå. om det er lykkedes, kan jeg ikke selv bedømme, men der har aldrig været et ondt ord imellem os, så jeg tror, at vi gensidig har elsket hinanden og været så meget for hinanden, som skrøbelige mennesker nu engang med god vilje fra alle sider har kunnet være overfor hinanden i de nære forhold, som vi kom til at stå i.

Den sidste dag i Tanderup Skole inden hjemmet opløses efter lærer Madsens død.

Fra venstre: Jenny Jensen f. Lasthein, Axel Lasthein, Peter Lasthein, Martin Lasthein, Karen Lasthein og Jens Peter Jensen.